

TAMPEREEN YLIOPISTO

Laura Hallamaa

YHDEN NAISEN TRAGEDIA

Kuoleman medioituminen Eeva-lehdessä 1980-luvulta 2010-luvulle

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2016

Tampereen yliopisto

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

HALLAMAA, LAURA: Yhden naisen tragedia – Kuoleman medioituminen Eeva-lehdessä 1980-luvulta 2010-luvulle

Pro gradu -tutkielma, 70 sivua, 2 liitesivua

Journalistiikka

Marraskuu 2016

Naistenlehdillä ja kuolemalla on erityinen suhde. Siinä missä uutismediat tarttuvat traagisiin onnettomuuksiin ja terroritekoihin, paistaa naistenlehtien sivuilta kuolema lempeämmästä näkökulmasta käsin. Vaikka kuolema on kadonnut päivittäisestä arjestamme, tarve käsitellä kuolemaa ja sen aiheuttamia tunteita ei ole kadonnut. Yhteisölle kuolema ei ole enää niin kova kolaus kuin aikaisemmin. Yksilölle se on kuitenkin pidentyneen eliniän vuoksi yhä vaikeampi paikka. Naistenlehdet nostavatkin esiin yksilöiden kokemuksia kuolemasta ja tarjoavat alustan puhua kuolemasta, joka koskettaa tavallista ihmistä.

Tämä tutkielma pureutuu kuoleman kulttuurin ja Eeva-lehden suhteeseen neljällä eri vuosikymmenellä. Tarkastelen tutkimuksessa artikulaatioiden avulla, millaisia tapahtumia, rituaaleja ja tunteita kuolemaan linkitetään Eevoissa vuosina 1985, 1995, 2005 ja 2015. Samalla analysoin sitä, kuinka nämä kolme teemaa sopivat kuoleman kulttuuriimme. Tutkimuksen pääjakona on historiantutkija Philippe Ariès'n klassikkojako kesytettyyn ja kiellettyyn kuolemaan. Myöhemmin vuosikymmeninä kuoleman kulttuurin käsitteeseen tuovat oman lisänsä myös kuoleman paluun ja virtuaalisen suremisen aikakaudet, jotka ovat leimanneet ennen kaikkea 2000-luvun vuosikertoja. Teemojen, kuoleman kulttuurin aikakausien ja naistenlehden välisten artikulaatioiden pohjalta rakentuu kokonaiskuvan siitä, miten kuolema medioituu Eevoissa.

Tutkimuksessa käytän metodina artikulaatioanalyysia. Artikulaatioon pureudutaan erityisesti kulttuurintutkija Lawrence Grossbergin ajatusten pohjalta. Tärkeimpiä artikulaatioteorian lähteitäni ovat olleet Grossbergin teos *We gotta get out of this place: Popular conservatism and postmodern culture* sekä Ernesto Laclau ja Chantal Mouffin teos *Hegemony & Socialist Strategy*. Kuoleman medioitumista käsittelevän mediatutkija Andreas Heppin heikon medioitumisen käsitteen avulla. Medioitumisen käsitteilyssä keskeinen teos tutkielmani kannalta on ollut Knut Lundbyn toimittama *Mediatization: concept, changes, consequences*. Kuoleman kulttuuriin olen päässyt sukeltamaan Philippe Ariès'n *The Hour of Our Death* -teoksen lisäksi Tony Walterin *The Revival of Death* -teoksen avulla.

Eri vuosikymmeninä Eeva näyttäisi nostavan keskiöön eri teemat kuolemasta. 1980-lukua hallitsee kysymys siitä, miten arjessa pärjää läheisen kuoleman jälkeen. 1990-luvulla tunteiden ja rituaalien rooli korostuu. 2000-luvun artikkeleissa jyllää medikalisaatio ja taistelu kuolemaa vastaan lääketieteen avulla. 2010-luvulla kuolema hiljenee. Siitä tulee yksittäinen vastoinkäyminen tai käänne yksilön elämässä. Naistenlehdillä näyttäisi olevan myös eräänlainen velvollisuus puhua kuolemasta. Naiseus ja kuoleman kulttuuri ovat historiallisesti tarkasteltuna kulkeneet käsi kädessä jo vuosisatoja.

Asiasanat: Kuoleman kulttuuri, naistenlehdet, medioituminen, artikulaatio

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
1.1 Kuoleman kulttuuri.....	3
1.2 Tutkielman rakenne.....	5
2. AIKAISEMPI TUTKIMUS: KUOLEMAA KOHTI KÄSITE KERRALLAAN	7
2.1 Kuolema - Uutiskynnyksen ikävä ylittäjä	8
2.2 Kuolema - Medioituva yhteiskunnan osa.....	10
2.3 Kuolema - Naistenlehtien vakavin aihe.....	14
3. TUTKIMUKSEN PÄÄJAKO: KESYTETTY VAI KIELLETTY KUOLEMA?.....	17
3.1 Kesytetty kuolema.....	18
3.2 Kielletty kuolema	19
3.3 Tutkimuskysymykset.....	20
4. METODIT JA NIIDEN SOVELTUVUUS	21
4.1 Artikulaation kritiikkiä ja täsmennyksiä	22
4.2 Miten artikulaatioanalyysia tulee lähestyä?	23
4.3 Analyysin teemat: Kuoleman linkitykset	25
4.3.1 Kuolema tapahtumana	26
4.3.2 Kuolemaan linkitettyt rituaalit	26
4.3.3 Kuolemaan linkitettyt tunteet.....	28
5. EEVA-LEHTI AINEISTONA.....	30
5.1 Aineiston määrällinen esittely	31
5.2 Aineistoon kuuluvat artikkelit	34
6. ANALYYSI	36
6.1 1980-luku: Itkut pysyvät pieninä.....	36
6.1.1 Kielletty kuolema: Surulle ei ole aikaa, kun jonkun täytyy johtaa tehdasta.....	37
6.1.2 Kesytetty kuolema: Puheenvuorot kesytetyn kuoleman puolesta	39
6.2 1990-luku: Etäinen kuolema	40

6.2.1 Kesytetty kuolema: Suru näytetään rehellisesti	41
6.2.2 Kielletty kuolema: Kuolema etäännyy yhä	42
6.3 2000-luku: Kuolema puhuttaa, muttei kesyynny	43
6.3.1 Kielletty kuolema: Vääjämättömän voittaminen	45
6.3.2 Kielletty kuolema: Nuorena nukkuneet	47
6.3.3 Kesytetty kuolema: Kuoleman voi hyväksyä	48
6.3.4 Kesytetty kuolema: On muutakin kuin surua	50
6.4 2010-luku: Kuolema hiljenee	51
6.4.1 Kesytetty vai kielletty: Kuolemaa odotellessa.....	52
6.5 Tapahtuman, rituaalien ja tunteiden neljä vuosikymmentä.....	53
7. PÄÄTELMÄT	59
7.1 Eeva tarjosi alustan keskustella kuolemasta ihmiseltä toiselle	60
7.2 Naiseus ja kuolema tekevät naistenlehden kuoleman kulttuurin.....	62
7.3. Pohdinta ja kritiikki	64
LÄHTEET.....	66
LIITTEET	71

JOHDANTO

En halua puhua siitä. Huomasin usein vastaavani näin uteluihin graduaiheestani. Tuntui suorastaan törkeältä pilata iloinen kahvipöytäkeskustelu oman graduaiheeni esittelyllä. Häpeä ei johtunut siitä, että aihe olisi huono. Päinvastoin, olin suorastaan innoissani kaikesta, mitä olin aiheestani oppinut ja löytänyt. Kuittasin utelun kuitenkin vaivautuneella lauseella ja käden huitaisulla. En voi ruveta puhumaan puolitutuille lounaalla kuolemasta.

Häpeäni juuret ovat kulttuurissamme. Kuolema on paha. Kuolema tulee yllättäen. Kuolema on traaginen ja aiheuttaa surua. Ennen kaikkea se ei kuulu jokapäiväiseen elämäämme. Vai kuuluuko sittenkin? Koko tapahtuman piilottaminen tuntuu naurettavalta, kun tietää, että jokaisen elämässä kuolema tulee vastaan. Useimmiten se koetaan ensin läheisten poismenona ja lopulta omana kuolemana. Silti kuolemasta keskusteleminen on ajoittain vaikeaa jopa omien läheisten kanssa, saati sitten tuttavien tai täysin ventovieraiden kanssa.

Niinä harvoina kertoina, kun sitten uskalsin kertoa aiheestani tarkemmin, huomasin aiheen herättävän lähes poikkeuksetta kiinnostusta. Sain myös kiinnostuneita jatkokysymyksiä. Näistä yleisin oli: Miten keksit tuollaisen aiheen?

Keväällä 2015 graduaiheen pohdinnasta tuli ajankohtaista. Halusin tutkia naistenlehtiä, mutta jostain sellaisesta näkökulmasta, jota ei ole mediatutkimuksen kentällä juuri tutkittu. En syttynyt ajatukselle esimerkiksi naiskuvien tutkimisesta. Erästä vanhaa naistenlehteä lukiessani törmäsin lyhyeen juttuun. Artikkeliki käsitteli erilaisia tilanteita, joissa lehden lukijat olivat olleet, kun popin kuningas Michael Jackson kuoli. Juttu oli kirjoitettu pilke silmäkulmassa, mutta artikkeli sai minut pohtimaan sitä, miten kuolemaa naistenlehdissä yleensä käsitellään. Mieleeni vyöryivät ne lukuisat kerrat, kun olin lukenut julkkisnaisen haastattelusta, miten vanhemman, ystävän tai puolison kuolema oli kasvattanut. Aloin bongata kuolemaa naistenlehtien sivuilta: henkilöhaastatteluista, lyhyistä artikkeleista ja verkkosivuilta.

Huomioitani näytti yhdistävän yksi tekijä. Kuolemalla ei mässäily. Siihen suhtauduttiin pitkälti asiallisesti, hienovireisesti, tunteellisesti ja ajoittain jopa humoristisesti. Tämä erosi merkittävästi esimerkiksi iltapäivälehtien tavasta käsitellä aihetta. Naistenlehdessä kuolema ei hätkähdyttänyt tai hyökännyt silmille. Kuitenkin se oli läsnä.

Tässä tutkielmassa syvennyn siihen, millainen kuolema Eeva-lehdessä esittäytyy eri vuosikymmeninä. Tutkimukseni alkuperäinen johtajatus oli, että Eevassa kuolema näytetään vanhan kuolemankäsityksen mukaan hallittuna, kesytettynä ja elämään kuuluvana osana. Kuolema ei naistenlehdissä etäänny laitoksiin tai ulkomaille, vaan tulee iholle tavallisena, arkisena asiana. Mutta onko tämä käsitys täysin väärä? Näyttäytyykö meille naistenlehdissä sittenkin etäinen, yksityinen ja medikalisoitunut kuolema? Tämän vuoksi on hyvä tarkastella kuolemaa pidemmällä aikajänteellä. Tutkimukseni alkaa 1980-luvulta ja päättyy vuoteen 2015. Neljän vuosikymmenen aikana sekä kuoleman kulttuuri että media ovat kokeneet radikaaleja muutoksia.

Miksi sitten 25-vuotias maisteriopiskelija haluaa tehdä gradunsa kuolemasta? Ehkä juuri siksi, että kuolemasta ei puhuta edes journalismissa suoraan. Se verhoillaan tragedioiden, uskomusten ja lääketieteen taakse. Kuolema on tabu yhteiskunnassa, jossa kaikki tuntuu kuolemattomalta. Journalismilla on tärkeä rooli kuoleman kulttuurin rakentajana. Tällä työllä haluan tuoda esille kuolemasta keskustelun tärkeyden. Ennen kaikkea keskiössä tutkielmassani on kuolema, joka ei ole uutistapahtuma.

Huomasin tutkielmaa tehdessäni, että olen elänyt nuoruuteni käännekohdassa, jossa median ja kuoleman suhde näyttää tiivistyneen. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana tapahtui paljon erityisesti nuorta ihmistä koskettavia tragedioita, kuten Konginkankaan turma vuonna 2004 ja koulusurmat Jokelassa ja Kauhavalla vuosina 2007 ja 2008. Samaan vuosikymmeneen mahtuivat World Trade Centerin iskut vuonna 2001 ja Aasian tsunami vuonna 2004. Tämän vuosikymmenen aikana elin teini-ikäni. Samaisen vuosikymmenen aikana saatoimme jo turtua traagiseen kuolemaan ja sen esittämiseen mediassa.

Kun lööpit huutavat joukkosurmista, muunlainen kuolema näyttää jäävän varjoon. Iltapäivälehdessä tavallisen ihmisen tavallinen kuolema ei ole uutisoimisen arvoinen asia. Naistenlehdet taas tuntuvat löytävän näkökulman hyvinkin erilaisiin kuolemiin, jopa ihan tavallisiksi koettuihin.

Arkeemme kuolema ei kuulu enää niin vahvasti kuin aikaisemmin. Siksi kuolemasta kirjoittamisella ja puhumisella on paikkansa myös eräänlaisen tyhjiön täyttäjänä. Jutuista saatetaan hakea esimerkiksi tunteita, joita ei muuten tule koettua.

Tutkija Veijo Hietalan (2007) mukaan elämme tunteiden kyllästämisen uusromantiikan aikaa. Länsimaissa uusromantiikkaan on siirrytty 1980-luvun lopulta lähtien. Mediassa ja vihteessä tunteiden palo on voimistunut 1990- ja 2000-luvuilla, ja yksi tunne näyttäisi olevan ylitse muiden:

suru ja tragedia. Hietalan tulkinnan mukaan media tarjoaakin korvikesurua, jonka ansiosta ihminen ymmärtää, että surusta voi selvitä ja kuolemanpelkonsa kanssa voi tulla toimeen. (Hietala 2007, 15, 34, 44.)

Tunteiden näyttäminen on muuttunut vuosikymmenten saatossa myös kuolema- ja onnettomuus uutisoinnissa. Tunteet ovat toki olleet pelissä kautta aikojen, mutta niiden rooli on kasvanut. Siinä missä 1950- ja 1970-luvuilla kuolemauutinen saattoi keskittyä vahingoista kertomiseen, 2000-luvun traaginen uutinen tuo ihmiset yhteen tunteiden avulla. (Pantti & Sumiala 2009, 131.)

Tunteet ovat myös yksi tämän tutkielman teemoista. Laajempi tutkimuskohteeni on kuitenkin kuoleman kulttuuri.

1.1 Kuoleman kulttuuri

– Meillä on Suomessa hyvin perinteinen kuoleman kulttuuri, missä kuolemista ei kohtuuttomasti kunnioiteta, sanoo surusta kirjankin tehnyt Pirkko Siltala.

(Eeva 9/1985)

Kuoleman kulttuurilla tarkoitan tässä tutkielmassa sitä, millaisia kulttuurisia merkityksiä kuolemalle annetaan. Tarkastelen kuolemaan tapahtumana linkitettyjä elementtejä sekä kuolemaan kytkettyjä rituaaleja ja tunteita.

Suomalaisessa kuoleman kulttuurissa on havaittavissa kerroksia. Vuosisatoja eläneistä perinteistä on yhä nähtävissä rippeitä nykyisessä kuoleman kulttuurissamme. (Pentikäinen, www.terveyskirjasto.fi, 25.11.2015.) Kuoleman kulttuurista puhuttaessa on siis hyvä muistaa, että tarkastelun kohteena on satoja vuosia vanhojen tapojen, uskomusten ja rituaalien päälle muovautunut kulttuuri. Jotkut kuoleman kulttuurin osat ovat olleet käytännön sanelemia, toiset taas kulloistenkin uskomusten muokkaamia.

Suomalaisten suhde kuolemaan on erityinen. Kielessämme on useita kuolemaan viittaavia sanoja, kuten marras ja kalma. Lapsille ei ole myöskään ollut tapana laulaa kuoleman kehtolauluja missään muualla Euroopassa kuin Suomessa ja Virossa. (Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014, 14.) Vielä 1900-luvun vaihteessa omaiset pesivät itse ruumiit ja valmistelivat ne hautajaismenoja varten. Ennen

hautajaissaattuetta vainaja asetettiin katsottavaksi. Pisimpään näistä perinteistä pidettiin kiinni idässä ja pohjoisessa. (Pajari 2014, 91–92.)

Viimeisimpien vuosikymmenten aikana ihminen on vieraantunut kuolemasta. Siirtymä 2000-luvun kuoleman kulttuuriin on tapahtunut nopeasti. Samalla kuolemaan liittyvät rituaalit ovat muuttuneet. Sosiologi Tony Walter erittelee kolme erilaista aikakautta. Entisaikain traditionaalinen kuoleman kulttuuri, jossa kuolema oli jokapäiväisesti läsnä, vaihtui 1900-luvun alussa modernin kuoleman aikakauteen. Tuolloin kuolema kiellettiin ja piilotettiin tavallisten ihmisten katseilta. Kuolemasta tuli ammattilaisten asia. 1900-luvun loppupuolella alkoi neomoderni aikakausi, jolloin kuolemasta puhuminen ja sen ymmärtäminen yksilötasolla koettiin tärkeäksi. Tästä aikakaudesta tuli vallitseva 1980-luvulla. (Pajari 2014, 88; Walter 1994, 47.) Ilona Pajari pitää mahdollisena, että seuraava, virtuaalisen suremisen ja pidentyneiden elinikien värittävä kuoleman kulttuuri on jo oven takana. (Pajari 2014, 88.)

Eliniän pidentyminen näkyy jo nyt kuoleman kulttuurissa. Koska kuolevat ovat usein vanhuksia, ei kuolema ole yhteiskunnalle enää niin suuri mullistus kuin aiemmin. Sen sijaan yksilölle kuolemasta on tullut yhä raadollisempi. Kun kuoleva on vanhempi tai puoliso, on omainen hyvinkin voinut elää tämän kanssa 40–50 vuotta. Tällöin kuolema on yksilötasolla isompi mullistus kuin koskaan aiemmin historiassa. Tämä yhteisön ja yksilön kokeman kuoleman ristiriita on pitkälti ratkaistu sillä, että suru ja tuska on piilotettu julkisuudelta. (Walter 1994, 23.) Viimeisinä vuosikymmeninä tähän ristiriitaan on kuitenkin etsitty ratkaisuja. Koska uskonto tai lääketiede eivät enää pysty antamaan vastauksia yksilöllisiin tuntemuksiin, on ollut tarve kehittää uusia tapoja puhua kuolemasta. (Walter 1994, i) Yksi tapa voisikin olla media ja ennen kaikkea tunnepitoisesta, elämänpoliittisesta sisällöstään tunnetut naistenlehdet.

Kuoleman kulttuuri kiinnostaa minua erityisesti yhteiskunnallisen näkökulmansa vuoksi. Media on omalta osaltaan rakentamassa kuoleman kulttuuria, ja toimittajana olen luonnollisesti kiinnostunut median roolista. Vaikka tutkimuksessani pitkälti kulttuurintutkimuksen saralla liikunkin, on median ja kuoleman suhde vahvasti oltava läsnä.

Yhteiskuntatieteiden maisteri ja tiedetoimittaja Satu Lipponen totesi Journalismikritiikin vuosikirjassa vuonna 2013, että toimittajien pitäisi valmistautua käsittelemään kuolemaa paremmin (Lipponen 2013, 21). Lipponen kirjoitus liittyi vuosikirjan eutanasiakeskusteluun. Hän kiteytti vallitsevan kuoleman kulttuurin näin:

Kaivataan lisää tavallisia juttuja kuolevista. He elävät keskuudessamme ja heillä on varmasti mielipide lähestyvistä kuolemasta. (Lipponen 2013, 22.)

Keskustelua journalismin ja kuoleman suhteesta ei juurikaan ole. Pitkälti alan tutkimus keskittyy onnettomuuksia, tragedioita ja väkivaltaa käsittelevään uutisointiin. Tavallinen, hiljainen kuolema ei lehtien sivuille tai tutkimuksiin juuri pääse. Joskin synkkä, mutta universaali aihe ansaitsisi paikkansa sekä journalismissa, tutkimuksessa että kahvipöytäkeskustelussa.

1.2 Tutkielman rakenne

Ensimmäisessä teorialuvussa keskityn kuoleman, medioitumisen ja naistenlehtien teoreettiseen puoleen. Koetan muun muassa kartoittaa, miten kuolemaa on aikaisemmin tutkittu mediassa ja journalismissa. Lisäksi esittelen tutkimukseni kannalta kaksi keskeistä käsitettä, eli medioitumisen ja naistenlehdet. Medioitumista käsittelevässä luvussa käyn läpi sitä, mitä medioitumisella tarkoitan, miten käytän käsitettä ja miten kuoleman medioitumista on aikaisemmin lähestytty. Naistenlehtiä käsittelevässä luvussa luon katsauksen naistenlehtien historiaan, tutkimukseen ja erityisluonteeseen.

Kolmannessa luvussa esittelen kuoleman kulttuurin klassikkokäsityksen, eli Philippe Aries'n käsityksen kesytetystä ja kielletystä kuolemasta. Tämä pääjako auttaa minua tutkimuksessani hahmottamaan kuoleman kulttuurin suurta muutosta, joka käytiin läpi 1900-luvulla. Jako auttaa myös hahmottamaan sen, millaisista eri ominaisuuksista kuoleman kulttuurimme rakentuu. Samassa luvussa esittelen tutkimuskysymykseni.

Neljäs luku on omistettu metodilleni, eli artikulaatioanalyysille. Käyn läpi artikulaatiota käsitteensä ja artikulaatioanalyysin suuntaviivoja. Samalla pohdin muun muassa sitä, onko artikulaatio teoria, metodi vai kenties molempia. Tässä luvussa esittelen myös teemat, joiden artikulaatioita etsin aineistostani analyysin avulla.

Viides luku keskittyy aineistooni, eli Eeva-lehteen. Eevan lyhyt historia, aineistoni määrällinen esittely ja otantani artikkeleiden lyhyt esittely luovat toivottavasti kattavan kuvan siitä, millaisen aineiston kanssa olen tutkielmani teon aikana ollut tekemisissä.

Kuudennessa luvussa analysoin aineistoani vuosikymmen kerrallaan. Lopuksi vedän yhteen sen, mitä eri teemoille on neljän vuosikymmenen aikana tapahtunut.

Päätelmissä ja pohdinnassa käyn läpi sitä, miten kuolema medioituu naistenlehdissä. Samalla pohdin, onko naistenlehdillä erityinen rooli kuoleman kulttuurin esiin nostamisessa. Lopuksi arvioin tutkielmani onnistumista ja mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2. AIKAISEMPI TUTKIMUS: KUOLEMAA KOHTI KÄSITE KERRALLAAN

Kuolema on aihealueena valtava ja se tunkeutuu useille eri tutkimusaloille. Outi Hakolan, Sari Kivistön ja Virpi Mäkisen toimittamassa Kuoleman kulttuurit Suomessa -kirjassa käsitellään kuolemaa muun muassa biologian, sosiologian, oikeustieteiden, teologian ja viestinnän näkökulmasta. On siis selvää, että kuolemaa tutkittaessa rajaaminen ei ole helppoa. Oma näkökulmani on mediatutkimuksen ja kulttuurintutkimuksen rajalla. Koska tutkin kuoleman medioitumista, minun on tunnettava sekä median että yhteiskunnassa medioituvan osan tutkimus mahdollisimman hyvin (Hjarvard 2013, 4). Tällöin on siis valotettava sekä naistenlehtien että kuoleman kulttuurin tutkimusta.

Sen sijaan että tutkisin aiheitani yhdestä teoriasta käsin, olen ottanut tutkimukseni lähtökohdaksi käsitteellistämisen. Kulttuurintutkija Mieke Balin mukaan käsitteet ovat tehokkaampia työkaluja kuin jähmeä teoria, sillä käsitteet liikkuvat helpommin oppiainerajojen yli. Kuitenkin käsitteet samalla teoretisoivat tutkimuksen kohdetta. Bal puhuu eräänlaisista käsitteiden sisältämistä miniatyyriteorioista, jotka auttavat analyysissä. (Saarenmaa 2010, 34–35; Bal 2002, 22–24.)

Käsitteet ovat kohteensa representaatioita, mutta eivät lainkaan yksiselitteisiä. Bal puhuu käsitteistä intersubjektiivisuuden välineinä. Ne siis helpottavat keskustelua ja subjektiivisten havaintojen ja tunteiden jakamista. Tämän vuoksi käsitteiden pitäisi olla selkeitä, täsmällisiä ja määriteltyjä. Tämä ei aina ole helppoa, sillä käsitteillä on usein erilainen määritelmä eri konteksteissa ja eri aikakausina. Monista käsitteistä on tullut vain jargonia, jota käytetään teorioiden kanssa. Hyvin määriteltyinä ja selkeinä käsitteet toimivat kuitenkin itsessään teoriona. Käsitteiden joustavuus on etu. Ne ikään kuin matkaavat tavallisten sanojen ja teorioiden välimaastossa. Samalla ne mahdollistavat monipuolisen keskustelun yhteiskunnan eri tasoilla. (Bal 2002, 22–25, 29.)

Omassa tutkimuksessani keskeisiä tutkimusta jäsentäviä käsitteitä ovat medioituminen, naistenlehti ja kuoleman kulttuuri, johon kuuluvat kesytetyn ja kielletyn kuoleman käsitteet. Näistä kahta ensimmäistä tarkastelen tässä luvussa. Kuoleman kulttuurin klassikkojakoon pureudun tarkemmin kolmannessa luvussa. Metodina tutkimuksessani on artikulaatioanalyysi, joten myös artikulaation käsite on tutkielmani kannalta tärkeä.

Oma tutkimukseni kulkee sekä kulttuurintutkimuksen että mediatutkimuksen kentällä. Osallistun työlläni keskusteluun yhteiskunnan ja kuoleman medioitumisesta ja naistenlehtien vakavuudesta. Ennen kaikkea yritän tuoda uuden näkökulman median ja kuoleman väliseen suhteeseen, jota on pääasiassa tutkittu traagisen ja yllättävän kuoleman näkökulmasta.

2.1 Kuolema - Uutiskynnyksen ikävä ylittäjä

Kun 1900-luvun puolivälissä kuolema hiipui länsimaisissa yhteiskunnissa kokonaan näkymättömiin, alkoi kuoleman representaatioiden määrä eri medioissa kasvaa. Tätä kasvua vauhditti myös teknologian jatkuva kehittyminen. Vicki Goldberg korostaa valokuvien merkitystä. Kuolleista otettiin ja julkaistiin yhä enemmän kuvia, vaikka arjessa kuolema ei enää näkynyt. Goldberg toteaa tosin, ettei ole vedenpitäviä todisteita siitä, että varsinaisen kuoleman laitostuminen ja etääntyminen jokapäiväisestä elämästä olisi vaikuttanut median tapaan käsitellä kuolleita. Kuoleman katoaminen arjesta ei välttämättä ollut ainoa syy median tarjoaman kuolinkuvaston räjähdysmäiselle kasvulle. Samalla näiden kahden tapahtuman yhteys on kuitenkin hyvin vahva, sillä kuoleman kuvaaminen mediassa yleistyi lyhyessä ajassa. Goldberg toteaaakin, että media tarjosi kuolemasta vieraantuneelle ihmiselle tilaisuuden käsitellä suhdettaan kuolemaan ja pelkojaan. (Goldberg 1998, 28, 30.)

Kuoleman näkyvyys tai näkymättömyys mediassa ei vaihtelee ainoastaan eri aikakausina vaan myös eri medioissa ja genreissä. Esimerkiksi amerikkalaisissa saippua- ja lääkärisarjoissa kuoleman käsittelemisen määrä kasvoi merkittävästi 70-luvulta 1990-luvulle. Kuolema on ollut draamafiktiossa peruselementti aina, mutta 2000-luvulla siitä saattoi tulla jopa sarjan kantava teema. Näin kävi yhdysvaltalaisesta hautausurakoitsijaperheestä kertovalle *Six Feet Under* -sarjalle, josta tuli huippusuosittu ympäri maailman, myös Suomessa. (McIlwain 2005, 50–62.)

Journalismissa kuolema on näkyvimmin esillä onnettomuuksien ja tragedioiden tapahtuessa. Kuoleman esiintymistä mediassa on tutkittu erityisesti suurten tragedioiden, kuten esimerkiksi syyskuun 11. päivän terrori-iskun tiimoilta. Näissä tutkimuksissa nousee esiin kuoleman ritualisoituminen. Tällöin on tutkittu sitä, miten journalistiset käytännöt vaikuttavat tähän ritualisointiin. Usein journalismi ritualisoi tapahtuman toimijat, kuten tekijät, uhrin ja omaiset. Median murroksen aikana myös kuoleman ritualisoituminen sosiaalisessa mediassa muun muassa koulusurmien aikaan on kiinnostanut tutkijoita. Kenellä tahansa on mahdollisuus tehdä esimerkiksi suruvideoita internetiin. Ammattijournalistien tehtävänä taas on valita tavat ja kuvakulmat, joilla tapahtumasta kerrotaan suurelle yleisölle. Jokin tietty valokuva saattaa nousta keskeiseksi kuolemaa ritualisoitaessa. (Sumiala 2014a, 145–148.)

Päivittäisessä uutisjournalismissa kuolema etääntyy ja näyttäytyy poikkeuksellisenä tilana. Ellei suuria onnettomuuksia tapahdu, koostuvat pääuutisvivut muista aiheista. Kuoleman paikka on lyhyissä onnettomuus uutisissa. Poikkeuksena tästä näyttäytyvät ulkomaan uutiset, joissa

uutiskriteereitä noudattaen kuolemaa näkyy suhteessa enemmän. Samalla kuolema etäännyttyy turvallisesta lintukodostamme ulkomaille. (Ruuskanen 2010, 146.)

Jos kuolema onkin vaatimattomammin käsitelty aihe päivälehdissä, on se iltapäivälehdissä suurieleisemmin esillä. Yksittäisille kuolemantapauksille annetaan iltapäivälehdissä enemmän tilaa ja juttuja kuvitetaan näyttävästi. Eniten tilaa lööpeissä ja otsikoissa saavat henkirikokset. (Ruuskanen 2010, 147, 161–162.) Iltapäivälehdet tarttuvat rivakammin kuolemaan myös aiheen myyvyyden takia. Sekä Suomessa että maailmalla myyvät erityisesti instituutioiksi nousseiden julkisuudenhenkilöiden kuolemat. (Ruuskanen 2010, 163.)

Iltapäivälehdissä runsas kuolemantapausten käsittely johtuu usein siitä olettamasta, että tapahtumat ovat traagisia. Traagisuus on elementti, joka tuo tapahtuman lähelle lukijaa. Joskus traagisuus on itsessään syy tehdä juttu. (Ruuskanen 2010, 177, 183–184.) Iltapäivälehdissä traagisuus rakentuu ympäristön ja uhriin samaistumisen varaan. Ympäristö voi olla mikä tahansa sellainen paikka, jonka lukija tunnistaa, esimerkiksi pihapiiri. Traagisuutta rakennetaan myös tuomalla esiin uhrin omaisten kommentteja, joiden kautta uhrin merkitys korostuu. (Ruuskanen 2010, 177–180.) Toisaalta iltapäivälehdet eivät jatkuvasti pyri luomaan traagisuutta. Tämän osoittavat esimerkiksi kuolemantapaukset, joista uutisoitaessa nostetaan esille jokin normaalista poikkeava ominaisuus, kuten esimerkiksi alkoholismi tai erityinen tapahtumapaikka. Lehdet saattavat myös korostaa uhrin sijasta henkirikostapauksissa tekijän asemaa. (Ruuskanen 2010, 181, 183–184.)

Toisin kuin iltapäivälehdet, aikakauslehdet näyttävät jopa vähentäneen hanakkuuttaan tarttua onnettomuusaiheisiin viimeisinä vuosikymmeninä, ainakin määrällisesti. Kun Seura ja Apu uutisoivat Lapuan patruunatehtaan räjähdyksestä vuonna 1976 yhteensä 47 sivun verran, oli vuoden 2004 Konginkankaan turman uutisointia samaisissa lehdissä enää noin 15 sivun verran. Iltapäivälehdet ovat vuosien saatossa myös muuttaneet onnettomuus uutisointinsa aikakauslehtimäisemmäksi niin, että yksittäisistä uutisista on siirrytty tekemään onnettomuutta käsitteleviä teemapaketteja. (Koljonen & Kunelius 2005, 37–38.)

Kuolemaan usein yhdistettyä surua on käsitelty mediatutkimuksessa vähän. Sauli Ruuskanen käsittelee surua väitöskirjassaan kollektiivisen surun käsitteen avulla. Ruuskasen mukaan suru on iltapäivälehdissä pikemminkin traagisuuden efekti, ei varsinaista surua, jota koemme henkilökohtaisella tasolla. Hän tulee tutkimuksessaan siihen johtopäätökseen, että suruvyörytyksellä ja tunnekylläisyydellä peitetään häpeä, joka paljastuu kuoleman koittaessa. Kuolema nimittäin paljastaa kaikessa katkeruudessaan paljaan elämän. Tämä elämän paljaus pitää jollakin tavoin

piilottaa journalismista, eikä esimerkiksi liian rankkoja kuvia kuolleista saisi tämän vuoksi julkaista. (Ruuskanen 2010, 244, 266–273.) Suru on tärkeässä roolissa myös omassa tutkielmassani. Uskoisin, että Ruuskasen havainto siitä, että median suru ei ole verrattavissa yksilön kohtaamaan suruun pitää jokseenkin paikkansa. En kuitenkaan täysin allekirjoita korkealentoista ajatusta siitä, että suru peittäisi jonkinlaisen häpeän, jota koemme elämän todellisuuden paljastuessa. Lähestyn surua eri näkökulmasta, sillä kuoleman kulttuuri sellaisen tarjoaa. Pikemminkin kyse on tunteesta, joka kytkeytyy kulttuurissamme kuolemaan hyvinkin saumattomasti. Tämä kytkös on vuosisatoja vanha. Olisi siis suorastaan omituista, jos media jättäisi surun kytkemättä kuolemaan.

2.2 Kuolema - Medioituva yhteiskunnan osa

Media on muokannut kuolemaa kulttuurisena ilmiönä jo kauan. Samalla kun kuolemasta tuli 1800-luvun lopussa yksityisempää, teki media kuolemasta yhä julkisempää. (Sumiala 2014b, 681, 684.) Voisi siis todeta, että kuoleman medioituminen on alkanut jo tuolloin.

Medioituminen on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana mediatutkimuksessa yhdeksi keskeiseksi käsitteeksi. Tästä käsitteestä voi erotella kaksi teoreettista tulkintaa: vahvan ja heikon medioitumisen. (Ampuja, Koivisto & Väliverronen 2014, 26–28.)

Vahvalla medioitumisella tarkoitetaan sitä, että media läpäisee koko yhteiskunnan. Eri yhteiskunnan osat, kuten politiikka, muotoutuu tällöin vastaamaan median tarpeita. Näiden osien toimintaa ohjaa medialogiikka. (Ampuja, Koivisto & Väliverronen 2014, 30–31.)

Johanna Sumiala (2014) argumentoi artikkelissaan kuoleman medioitumista pääasiassa vahvan medioitumisen avulla, sillä hänen tutkimuksensa kohteenaan ovat uutismaisemmat kuolemat. Sumialan mukaan kuolema medioituu neljällä eri tavalla. Ensinnäkin media laajentaa ihmisten mahdollisuutta puhua kuolemasta, eikä kuolema ole tällöin sidoksissa paikkaan tai aikaan. Esimerkiksi 9/11-iskujen uutiskuvat levisivät maailmalle silmänräpäyksessä. Toiseksi media kertoo kuoleman kertomuksena ja luo myyttejä. Kolmas tapa, jolla kuolema medioituu on yhdistäminen. Media yhdistää tällöin julkiseen suruun myös yleisönsä. Viimeinen medioitumisen tapa on se, että kuolemantapauksissa viranomaiset mukautuvat median toimintalogiikkaan. Tästä esimerkkinä viranomaisten pitämät tiedotustilaisuudet. (Sumiala 2014b, 687–694.)

Sumiala käyttää omassa artikkelissaan esimerkkeinä paljon traagisia kuolemia, kuten joukkosurmia ja terrori-iskuja. Näihin nopeasti tapahtuviin ja yllättäviin kuolemiin vahva medioituminen saattaa sopia, sillä tällöin yhteiskunta, mukaan lukien mediakoneisto on poikkeustilassa, ja kaikki mediat keskittyvät kriisitilanteesta raportoimiseen. Tällöin on oletettavaakin, että tapahtuma vastaa tai se pannaan vastaamaan median tarpeita.

Kun puhutaan kuolemasta, väistämättömästä tapahtumasta, johon emme juurikaan voi vaikuttaa, tuntuu vahvan medioitumisen tulkinta liian rajulta. Väitän, ettei media normaalissa tilanteessa ohjaa itse kuolemaa tapahtumana. Sen sijaan kuolemaan linkittyviä asioita, kuten muistelemista ja suremista media saattaa ohjata. Tästä huolimatta omaa aiheitani tukee paremmin heikko tulkinta medioitumisesta.

Heikko tulkinta medioitumisesta kyseenalaistaa yhden medialogiikan olemassaolon. Tällöin median valta on suhteellisempi. (Hepp 2009, 140.) Hepp esittelee kolme yhteiskunnallis-kulttuurista muutosta, joihin medioituminen linkittyy. Nämä ovat yksilöityminen, kulttuurin irtoaminen paikallisuudesta ja mediavälitteisyyden kasvu. Sosiaalinen kanssakäyminen on yhä useammin median käytön merkkäamaa. Media on koko ajan yhä helpommin saavutettavissa, eikä se ole enää sidoksissa tiettyyn paikkaan. Medioituminen itsessään ei kuitenkaan ole tärkeämpää kuin muut muutosprosessit. Heikon tulkinnan mukaan medioituminen kertoo historiallisesta muutoksesta, jonka ansiosta media läpäisee sosiaalisen ja kulttuurisen elämän ulottuvuudet voimakkaammin kuin aikaisemmin. (Ampuja, Koivisto & Väliverronen 2014, 33–35; Hepp 2009, 142–143, 154.)

Tällaisen heikon tulkinnan mukaan medioituminen koskee myös kuolemaa ja sen kulttuurista muutosta. Media ei muovaa kuolemasta tarkoituksiinsa sopivaa vaan läpäisee sen.

Heikossa medioitumisessa median muutos ja kulttuurin muutos ovat toisiinsa limittyneitä, eli suhdetta ei voi katsoa ainoastaan medialähtöisesti. Medioituminen antaa oikeastaan vain raamit median ja kulttuurisen muutoksen väliselle tutkimukselle. Sen sijaan, että olettaisimme yhden medialogiikan vaikuttavan kaikkeen, täytyisi Heppin mukaan keskittyä tutkimaan medioitumisen ja tietyssä kontekstissa tapahtuvan kulttuurisen muutoksen välistä yhteyttä. (Hepp 2009, 140–142, 154.) Tässä tutkielmassa tuo konteksti on naistenlehti ja kulttuurinen muutos kuoleman kulttuuri.

On tärkeää huomata, että medioitumisen tutkiminen ei ole median tutkimista tai pelkästään medioitumisen kartoittamista. Oikeastaan tutkimuksen ei kuulukaan olla mediakeskeistä, sillä huomion kohde on medioitumista tutkittaessa jossain muualla. Tämä johtuu siitä, ettei media ole

ainoa asia, joka yhteiskunnassamme muuttuu. Myös mediaa suuremmat kokonaisuudet ja yhteiskunnan käytännöt muuttuvat. Medioitumista tutkittaessa olisikin tärkeää keskittyä selvästi mediasta erottuvaan alaan, joka mahdollisesti vaikuttaa mediaan. Tärkeää on myös historiallisen muutoksen analyysi sekä kyseisessä mediassa että medioituvassa kohteessa. Aikaulottuvuus tuo tutkimukseen vertailuun soveltuvan lähtökohdan. On myös huomattu, että moni alan tutkimus soveltuisi medioitumisen tutkimiseen, jos ne olisivat kiinnostuneita media-alan ulkopuolisesta ilmiöstä tai muusta kuin nykyhetkestä. Liian heppoisesti medioitumisen käsitettä ei kuitenkaan saa ottaa. Mikä tahansa yhteiskunnan osa ei voi medioitua. Esimerkiksi julkisuuden henkilöt eivät medioitua. Sen sijaan julkisuuden henkilön ala, esimerkiksi urheilu, voi medioitua. (Livingstone & Lunt 2014, 706–707.) Tämä näkökulma on mielenkiintoinen siinä mielessä, että medioituminen käsitteenä ohjaa ajatuksia väkisin mediaan päin. Entä jos unohtaisimme omaan napaan tuijottelun, ja tutkailisimme median sijasta niitä rakenteita, jotka medioituvat? Tutkimukseni lähtökohdat täyttävät kaksi medioitumisen tutkimisen kriteeriä, jotka Livingstone ja Lunt esittelevät. Tutkin kuolemaa, joka eittämättä on suuri, median ulkopuolinen ilmiö. Aikajänteenäni on neljä vuosikymmentä, joten myös medioitumisen kartoittaminen tältä ajanjaksolta on mahdollista.

Medioitumisen tutkimus ei myöskään ole seurausten tutkimista, vaan median, viestinnän, kulttuurin ja yhteiskunnan välisten suhteiden ja muutosten tarkastelua. (Hepp, Hjarvard & Lundby 2015, 320.) Kun tutkitaan esimerkiksi politiikan medioitumista, täytyy tuntea sekä mediatutkimuksen että politiikan tutkimuksen käsitteistöä ja tutkimuksia (Hjarvard 2013, 4). Tämän vuoksi myös tässä tutkielmassa on median ja naistenlehtien tutkimuksen lisäksi tunnettava sekä kuoleman kulttuurin tutkimus että historiallinen muutos. Olennaisimpia kysymyksiä medioitumistutkimuksessa on Heppin, Hjarvardin ja Lundbyn (2015) mukaan kolme:

1. Miten media suhteutuu eri sosiokulttuurisiin rakenteisiin sekä näissä rakenteissa tapahtuviin muutoksiin?
2. Mitä keskinäisiä suhteita löytyy?
3. Mitä merkityksiä näiden muutosprosessien aikana havaitaan?

(Hepp, Hjarvard & Lundby 2015, 321.)

Tutkielmassani on siis tärkeää tarkastella, miten media suhteutuu kuoleman kulttuuriin ja sen muutoksiin, mitkä ovat median ja kuoleman kulttuurin välisiä suhteita ja millaisia merkityksiä nämä suhteet luovat.

Varsinkin viimeisinä vuosikymmeninä medioitumiseen on tullut uusia ulottuvuuksia. Hepp käyttää medioitumisesta puhuessaan paljon esimerkkejä mediavälineiden kehityksestä. Hän esimerkiksi keskittyy median kaavaa muovaaviin voimiin (moulding forces), jonka mukaan käyttäjien asettama paine muokkaa myös median tapaa esittää ja viedä medioitumista siihen suuntaan, miten kommunikoimme. (Hepp 2009, 143–144.) Medioituminen ei kuitenkaan suoranaisesti ole tekniikkavetoinen käsite, sillä teknologian sijasta keskiössä on se, kuinka ihmiset rakentavat kommunikaation ja median avulla todellisuutta. Tällöin kiinnostuksen kohteena ovat muutokset arjessa, kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Teknologia on toki osa medioitumista, mutta pikemminkin osana arkea kuin suoranaisena tutkimuskohteena. (Krotz 2009, 25–28; 32.)

Tämä tutkimus keskittyy printtiaineistoon. Tutkimukseni kontekstissa ymmärrän medioitumisen ilmiönä, joka kelluu median ja kulttuurin välissä. Keskityn siihen, miten kuolema ja kuoleman kulttuuri medioituvat naistenlehdissä. Näiden vaikutussuhde on tutkielmassani kaksisuuntainen, eli media muovaa kuolemaa ja kuolema vastaavasti mediaa. Medioitumisessa media ei ota ylivaltaa kuolemasta tai kuolema mediasta.

Medioitunut kuolema tarvitsee henkilökohtaisia ja dramaattisia tarinoita pysyäkseen hengissä. Medioituminen vaikuttaa siihen, millaista kuolemaa pidämme normaalina ja millaista epänormaalina. Samalla se määrittelee sen, kenen kuolemaa pidämme julkisen surun arvoisena. Kaikista kuolemista ei ole medioituviksi. Kuoleman pitää olla tunteellinen tai dramaattinen uutistapahtuma. Uhrien määrä merkitsee varsinkin uutistapahtumissa. Myös uhrien symbolinen arvo, esimerkiksi nuoruus, on tärkeä kriteeri medioitumiselle. Samoin tapahtumapaikka ja sen tuttuus merkitsevät. Eikä lehtiin pääse kenen tahansa kuolema. Julkkisten kuolema noteerataan herkemmin kuin tavallisen kansalaisen kuolema, varsinkin jos kuolintapa on erikoinen. (Sumiala 2014b, 682, 694–696.)

Kuoleman tarkasteleminen pelkästään yllätyksellisten uutistapahtumien valossa ei kuitenkaan riitä selittämään kuoleman medioitumista. Jotta ilmiötä voi ymmärtää, pitää tutkia myös tavallisen kuoleman esittämistä. Naistenlehdillä ei ole samanlaista otetta kuolemaan kuin uutismedialla.

Vicki Goldberg on osuvasti kuvannut sitä, miten yhteiskunnallinen kuoleman kulttuurin muutos vaikuttaa myös kuoleman medioitumiseen. Kun fyysinen kuolema katoaa elinpiiristä, mediasta haetaan yhä enemmän jotain, jonka avulla ajatuksiaan kuolemasta voi käsitellä. (Sumiala 2014b, 684; Goldberg 1998, 28) Naistenlehtien kuolemaa käsittelevät jutut tuntuvat olevan juuri tätä tarvetta varten luotuja.

2.3 Kuolema - Naistenlehtien vakavin aihe

Kiiltäväkantaisia ja tarkasti laskelmoidun oloisia naistenlehtiä on helppo lähestyä tutuista, suorastaan itsestään selvistä näkövinkkeleistä. Tälle hyvin luetulle lehtigenrelle ei kuitenkaan tutkimuksen puolella tunnuta antavan sellaista arvoa kuin se ansaitsisi.

Brittitutkija Anna Gough-Yatesin mukaan kolme yleisintä tulokulmaa naistenlehtitutkimukseen ovat feminismi ja ideologiat teksteissä, naistenlehtien kuluttaminen ja lehtien tuotantoprosessi. Gough-Yates itse keskittyy tutkimuksessaan naistenlehtien kaupallisempaan puoleen ja siihen, millä aihepiireillä naistenlehtiä on historian saatossa myyty. Silti hän korostaa naistenlehtien katsomista pintaa syvemältä. Siitä huolimatta, että naistenlehdet hyvin usein käsitetään mainospaikkana ja markkinakoneiston tarkkana tuotteena, on hyvä huomata myös naistenlehtien kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys. (Gough-Yates 2003, 6.)

Naistenlehdet kuuluvat aikakauslehtiin. Vaikka aikakauslehti käsitetään yleensä erityislaatuiseksi tiedotusvälineeksi, on sen määrittely tutkimuksissa usein hyvin suurpiirteistä, eikä tutkijoilla ole vakiintunutta käsitettä aikakauslehdelle. Sen sijaan naistenlehti määritellään lähes poikkeuksetta yleisöstään käsin, eli naisille suunnattuna lehtenä. (Töyry 2005, 21–26.) Suomessa naistenlehdet jaetaan naisten yleislehtiin ja erikoislehtiin. Yleislehtiin lukeutuu muun muassa tämän tutkimuksen aineistona käytetty Eeva. Erikoislehtiin luokitellaan jonkin aihepiirin ympärille keskittyvät naistenlehdet, kuten Vauva-lehti. (Töyry 2002, 153.)

Nykyiset naistenlehdet ovat pääasiassa kuluttajalehtiä, joissa on sekä journalistista sisältöä että mainoksia (Töyry 2005, 17). Naistenlehtiin yhdistetään usein kaupallisuus ja mainokset. Maassamme naistenlehtien historia on kuitenkin erityinen siksi, että ensimmäiset naistenlehdet olivat järjestölehtiä. Suomessa kaupallisella naistenlehdellä ei ollut samanlaista kysyntää kuin muualla maailmassa. Kuluttajalehdistö kehittyi maassamme myöhään, koska rikkaimmatkin kansanosat tuottivat tarvitsemansa hyödykkeet itse. Kuluttajalehdistöllä ei ollut Suomessa 1800-

luvun lopulla samanlaista mahdollisuutta kehittyä kuin vaikkapa Yhdysvalloissa. Sen sijaan naisten järjestölehdet alkoivat matkia ulkomaisia esikuviaan. Täten kaupallisten kuluttajalehtien kasvattaessaan suosiotaan 1900-luvulla, jäi naistenlehtiin myös järjestölehtien piirteitä, kuten ideologioita. (Töyry 2006, 213.) Esimerkiksi ensimmäisiin naisten kuluttajalehtiin lukeutuvassa Kotiliedessä oli järjestölehden ominaisuuksia, kuten politiikasta kirjoittamista sekä eräänlainen asianajoluonne. Kotiliesi myös tituleerasi itseään ammattilehdeksi. Suomen yhteiskunnallinen tilanne oli epävarma Kotilieden aloittaessa vuonna 1923. Tämän vuoksi toimiminen järjestölehteä mukailleen oli luontevampaa. (Töyry 2005, 247–251.) Nykyään naistenlehtien sisältö ei enää linkity niin vahvasti naisten asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa kuin aikaisemmin. Yhteiskunnallinen sisältö ei kuitenkaan ole täysin kadonnut. Varsinkin nuorten naisten lehdissä on paljon havaittavissa etiikkaa ja elämän suuria kysymyksiä pohtivia artikkeleita. (Kivikuru 2012, 109.)

Naistenlehtien tutkimus ei edelleenkään ole journalismin tutkimuksen valtavirtaa. Useammin kentän tutkimukset keskittyvät uutismedioihin, radioon ja televisioon. Yhtenä syynä tähän on esitetty muun muassa naistenlehtiä kohtaan osoitettu kritiikki ja kokemus lehdistä hömppänä. Naistenlehdissä on nimittäin havaittavissa realismin ja fiktion jännite sekä juttutyypeissä että artikkeleissa itsessään. Samalla kun naistenlehti tarjoaa samaistumispintaa tosielämän tapahtumilla ja henkilöhaastatteluilla, löytyy sen sivuilta myös fiktiivisiä maailmoja, kuten mainoksia ja novelleja. (Siivonen 2006, 227–230.)

Naistenlehdillä on kuitenkin ollut merkittävä tehtävä muun muassa yhteiskunnallisena vaikuttajana, tiedonjakajana ja arjen auttajana. Tärkeää on myös suomalaisen elämänmuodon arkistointi, joka naistenlehtien historiassa näyttää toteutuneen. (Tommila 1991, 284–286.) Ei myöskään sovi unohtaa sitä, millainen valta naistenlehdillä mediakentällä on. Sekä Kodin Kuvalehden että Eevan levikit yltyvät yli 100 000:n, kun esimerkiksi Suomen Kuvalehden levikki jäi viimeisessä tarkastuksessa tämän alle. (Levikintarkastus 2015.)

Valtaosa naistenlehtien tutkimuksesta keskittyy naiskuvan analysoimiseen (Töyry 2005, 32). Perinteisesti naistenlehtitutkimuksissa suomalaiset naistenlehdet on nähty joko naisia alentaviksi tai heidän saavutuksillaan juhliviksi, hieman tutkimuskontekstista riippuen. Naistenlehtiä on tutkittu naiskuvan, representaatioiden ja yleisöjen tutkimisen kautta. (Saarenmaa 2010, 19.)

Jokseenkin yksipuolisten tutkimusasetelmien vuoksi naistenlehtien monisyisempi tutkiminen on tarpeen. Kansien välissä on kauneusvinkkien, keveiden henkilöhaastattelujen ja treenivinkkien lisäksi havaittavissa vakavampaakin sisältöä.

Naistenlehtien tutkimiseen liittyy väistämättä naiseuden kulttuuriset merkitykset (Töyry 2005, 18). Yksi yleinen jako on miehuuden ja naiseuden merkitysten jakaminen julkiseen ja yksityiseen. Julkinen on miesten aluetta ja yksityinen taas naisten. Julkinen on valtavirran ajattelua, jossa merkittävät, julkiset ja poliittiset asiat ovat pääosassa. Yksityistä taas hallitsevat muun muassa perhe ja huolenpito. (Julkunen 1995, 15.) Naisille suunnattujen lehtien diskurssit keskittyvätkin yksityiseen. Diskursseissa korostuvat yksityisen elämänpiirin roolit, kuten äitinä tai puolisona oleminen. (Töyry 2005, 45–50.) Tämä näkökulma on mielenkiintoinen tutkielmani kannalta siksi, että myös kuoleman kulttuuri on vuosien saatossa jakautunut eräällä tavalla julkiseen ja yksityiseen, eli kesytettyyn ja kiellettyyn. Tämän jaon perusteella voidaan siis olettaa, että naistenlehdissä kuolema olisi kaikesta huolimatta aina yksityisen ja kielletyn alueella.

Missä sitten mahtaa olla naistenlehtien paikka kuolemaa käsittelevän journalismin maailmassa? Toisin kuin päivälehdet, naistenlehdet tuskin pyrkivät etäännyttämään kuolemaa. En myöskään usko naistenlehtien mässäilevän kuolemalla iltapäivälehtien tapaan.

Naistenlehdistä tekee mielenkiintoisen aineiston myöskin lehtien erityinen suhde lukijoihin. Jutun tarina-arvon ja tunteiden koskettamisen on havaittu olevan naistenlehden tekijöille tärkeämpää kuin uutisarvon. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 30–31.) Naistenlehdissä kuolemaa käsitellään pikemminkin elämänpoliittisena kokemuksena, hartaana, syvällisenä ja jopa kauniina tapahtuma. Jutuissa menetystä käsitellään imperfektissä, jolloin pahin on jo tapahtunut, ja surusta on saatettu jo selvitä. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 67–68.) Tällöin on ilmiselvää, että kuolemaa käsittelevät jututkin poikkeavat melkoisesti päivittäisessä uutismediassa nähtävistä kuolemauutisista.

3. TUTKIMUKSEN PÄÄJAKO: KESYTETTY VAI KIELLETTY KUOLEMA?

Voiko jokin niin pahaksi ja traagiseksi koettu kuin kuolema näyttäytyä hyvänä tai edes normaalina? Tästä lähtökohdasta alkaa sukellukseni naistenlehtien kuolemaa käsitteleviin juttuihin. Sovellan tutkimuksessani jakoa kesytettyyn kuolemaan ja kiellettyyn kuolemaan. Pysin selvittämään artikulaatioiden avulla, onko naistenlehtien kuolema nykyaikainen kielletty kuolema vai vanha kesytetty kuolema.

Kuolemankäsityksen historiaa tutkinut Philippe Ariès (1981) toteaa, että kuolema on aina onnetonta, vaikka se olisi kesytetty tai ritualisoitu. (Ariès 1981, 605.) Ei siis voida sanoa, että kuolemasta saisi hyvää, mutta helpommin kestettävän siitä voi saada.

Ariès jakaa historiassa esiintyneet kuolemankäsitykset viiteen eri tyyppiin, joista tärkeimmät ovat kesytetty kuolema ja kielletty kuolema. Loput kolme tyyppiä sisältyvät käsitykseen kesytetystä kuolemasta, joka on kuolemankäsityksistä vanhin. (Ariès 1981, 28, 603.) Kesytetty kuolema edustaa perinteistä kuoleman mallia ja kielletty kuolema nykyaikaista kuolemaa. Tietyt mallit kuolemankäsityksissä tosin ovat pysähtyneitä tai lomittuneita toisiinsa. (Hakapää 2005, 44.) Tämä näkyy esimerkiksi tutkimusaineistossani, josta löytyy eri aikakausilta sekä kesytetyn että kielletyn kuoleman piirteitä.

Ariès'n ansiokkaana pidettyä jakoa on myöhemmin kritisoitu. Yksi tärkeimmistä kriitikoista oli sosiologi Norbert Elias, jonka kritiikki kohdistui siihen, miten Ariès tekee vanhasta kuoleman kulttuurista jotenkin ihailtavan. Elias korostaa, että kesytetyn kuoleman aikana elinikä oli lyhyempi, vaarat huomommin havaittavissa ja kuoleminen tuskallisempaa, ei sen parempaa tai rauhallisempaa kuin nykyäänkään. Sitä hän ei kuitenkaan kiistä, etteivätkö kuolema ja siihen linkitetyt tunteet olisi ollut enemmän esillä. Samalla kuolema oli yhteisöllisempi kokemus kuin nykyään. (Elias 1993, 13–17.)

En väitä tässä tutkielmassani, että kesytetty kuolema olisi jotenkin parempi kuin kielletty kuolema. Nämä kaksi käsitettä ovat minulle puhtaasti työvälineitä, joiden avulla saan poimittua aineistostani vanhan ja yhteisöllisen sekä uuden ja yksityisen kuoleman piirteitä. Aineistoni aikajänteellä, eli vuosina 1985–2015 on jo eletty vakaasti kielletyn kuoleman aikakautta. On kuitenkin todennäköistä, että vanhan, kesytetyn kuoleman piirteitä linkitetään kuolemaan myös nykyään.

3.1 Kesytytty kuolema

Kesytytty kuolema on luonnollinen ja välttämätön tapahtuma. (Hakapää 2005, 44.) Kesytyttyyn kuolemaan kuuluu kuoleman hyväksyminen osaksi jokapäiväistä elämää. Vaikka kuolema olisi äkillinen, se on odotettu ja hyväksytty. Kesytytty kuolema on aina julkista. Olennaisena osana kuolemaan kuuluvat riitit ja esimerkiksi hautapaikkojen kunnioittaminen. (Ariès 1981, 10–29.)

Siirtymä alkuperäisestä kesytyttyä kuolemasta kiellettyyn kuolemaan ei tapahtunut kertarysäyksellä. Ariès esittelee teoksessaan kahden kuolemankäsityksen sijasta viisi käsitystä, joista neljä ensimmäistä edustaa enemmän tai vähemmän kesytyttyä kuolemaa.

Varsinaisen kesytytty kuoleman jälkeen tulevat kolme kuolemankäsitystä ovat variaatioita alkuperäisestä kesytyttyä kuolemasta. Ariès kuvaa muutosta neljän psykologisen ulottuvuuden avulla. Kesytytyssä kuolemassa Ariès'n määrittelemät neljä psykologista ulottuvuutta toteutuvat kaikki. Nämä neljä ulottuvuutta ovat yksilön tietoisuus, yhteiskunnan puolustus kesyttämätöntä luontoa vastaan, usko kuolemanjälkeiseen ja usko pahuuden olemassaoloon. (Ariès 1981, 603.)

Seuraava kuoleman vaihe oli yksilön kuolema, jossa kuolema siirtyi käsittelemään yhteisön sijasta yksilöä. Samalla syntyi kuolemattoman sielun idea. Näin ollen kaksi Ariès'n määrittelemistä teemoista muuttui, mutta luontosuhde ja käsitys pahuudesta säilyivät. (Ariès 1981, 605–608.)

Kolmantena tuli yksinäinen ja uhkaava kuolema. Tällöin kuolemaa sävytti salamyhkäisyys ja väkivaltaisuus. Neljännessä vaiheessa kesytytty kuolema on jo hyvin lähellä kiellettyä kuolemaa. Tämä vaihe toteutui 1700–1900-lukujen aikana ja pohjusti nykyistä käsitystämme kielletystä kuolemasta. Kaikki Ariès'n määrittelemät teemat muuttuivat. Ydinperhe korvasi kyläyhteisön, jolloin oman kuoleman pelko muuttui läheisten kuoleman peloksi. Enää ei myöskään surtu itse kuolemaa vaan juurikin kuolleen poismenoa. Usko pahuuden olemassaoloon lakkasi. Esimerkiksi 1800-luvulla helvetin olemassaoloon ei juuri uskottu. (Ariès 1981, 608–610.)

Kesytytty kuolema hallitsi kuolemankäsityksiä koko ensimmäisen vuosituhannen ajan. (Sumiala 2014b, 684.) Pitääkseni tutkimukseni yksinkertaisempaan jaan kuolemankäsitykset viiden kategorian sijasta kahteen. Täten puhun vain kesytyttyä kuolemasta ja kielletystä kuolemasta. Kesytytty kuoleman miellän tässä tutkimuksessa hyväksytyksi kuolemaksi, johon linkittyy rituaaleja, uskomuksia, yhteisöllisyyttä ja näkyviä tunteita, jotka voivat olla sekä negatiivisia että positiivisia. Tunteet ovat kuitenkin hyväksytyjä, eikä niitä piilotella.

3.2 Kielletty kuolema

Tässä käsityksessä kuolema on luonnon poikkeus yhteiskunnan normaalista elämästä. Kuolema on maallinen tapahtuma, jonka jälkeen ei ole enää mitään. Suru ja muistelu jäävät oman elämän paineiden alle. (Hakapää 2005, 45.)

Kielletty kuolema on 1900-luvun tuote. Tähän kuolemankäsitykseen on vaikuttanut muun muassa yhteisöllisyyden mureneminen. Yksilöllä ei ole enää vastuuta muiden yhteisön jäsenten kuolemasta. Käsityksen synnyssä keskeinen rooli on medikalisaatiolla. Kuolema koettiin ensin likaiseksi. Sitten medikalisaatio etäännytti sen niin, että kuolemaan suhtaudutaan, kuin sitä ei olisi. Suru torjutaan, eikä sitä näytetä julkisesti. Kuolema on enemmänkin hävetty kuin pelätty. (Ariès 1981, 563–613.) On myös argumentoitu, että sosiaaliset rituaalit ja uskonnon merkitys vähenivät kielletyn kuoleman aikakaudella. (Sumiala 2014b, 684.)

Viime vuosina Ariès'n teoria kielletystä kuolemasta on kyseenalaistettu useiden tutkijoiden toimesta. Modernissa yhteiskunnassa kuoleman on koettu palaavan taas julkiseksi. Journalismilla on merkittävä rooli kuoleman paluussa julkisen piiriin. (Sumiala 2014b, 684.)

Sosiologi Tony Walter lisää Ariès'n teoriaan kolmannen aikakauden. Walter on puhunut kuoleman paluusta, joka johtuu julkisen kuoleman ja yksilöiden kokeman kuoleman eriytymisestä. Tämän vuoksi on kehitetty uusia tapoja puhua kuolemasta. Walter ei allekirjoita Ariès'n oletusta täysin kielletystä kuolemasta. Hän korostaa, että kuoleman aiheuttama tuska on piilotettu, mutta kuolema itsessään ei ole. Tämän osoittaa esimerkiksi kuoleman paikka julkisessa keskustelussa. Samalla, kun kuolema on muuttunut yksityiseksi perhetapahtumaksi, on kuolemasta keskusteleminen vilkasta esimerkiksi lääketieteessä, lakien valmistelussa ja mediassa. Walterin mukaan nämä kaksi maailmaa, eli julkinen diskurssi ja yksilöiden kokemus kuolemasta, eivät kuitenkaan kohtaa. Osittaisen poikkeuksen tekee media, joka kertoo kuolemasta myös yksilöiden näkökulmasta. Journalismissa kuolema ei enää Walterin mukaan ole tabu vaan melkein pä radikaali ja muodikas aihe. (Walter 1994, i, 1–2, 9, 23–24.)

Kiellettyyn kuolemaan linkittyvät kieltäminen, yksilökeskeisyys, laitostuminen, sairaudet ja niiden hoitaminen, kuoleman lopullisuus, surun torjunta ja tunteiden linkittämättä jättäminen tai torjuminen.

3.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni pääkysymys on, miten kuolema medioituu naistenlehdissä eri vuosikymmeninä. Pysin vastaamaan kysymykseen artikulaatioanalyysin avulla. Samalla on tarkoituksena kartoittaa, mitä kuolemaan naistenlehdissä artikuloidaan eri vuosikymmeninä. Lähestyn artikulaatioita kolmen teeman ja kahden kuolemankäsityksen kautta.

Alakysymyksiä ovat:

1. Miten kesytetyn ja kielletyn kuoleman käsitykset näkyvät naistenlehdissä eri vuosikymmeninä?
2. Miten kuolema artikuloituu naistenlehdissä tapahtumaan, rituaaleihin ja tunteisiin eri vuosikymmeninä?

Ensimmäisenä haen vastauksen alakysymykseen analyysiluvuissa. Tämän jälkeen muodostan suuremman kuvan siitä, miten kuolema naistenlehdissä medioituu.

4. METODIT JA NIIDEN SOVELTUVUUS

Tutkimukseni metodin pääkäsite on artikulaatio. Käsitteen avulla keskityn ennen kaikkea analysoimaan kuolemaan kytkettyjä kulttuurisia elementtejä.

Kulttuurintutkija Lawrence Grossbergin (1992) mukaan artikulaation käsite mahdollistaa alkuasetelman, jossa kuvaillaan esimerkiksi kulttuurin käytäntöjen ja vaikutusten yhteyden muodostumista. (Grossberg 1992, 54.) Yhteys muodostuu aina kahden reaalisen, eli todellisen, rakenteen välille. (Grossberg 1995, 255–256.)

Yksinkertaistettuna artikulaatiolla tarkoitetaan tapaa, jolla kaksi elementtiä linkitetään toisiinsa. Linkit eivät ole pysyviä, vaan kulloisenkin ajan, tapojen ja konventioiden luomuksia. (Barker 2004, 8–9.) Artikulaatio-käsitteen lähtökohtana on ollut poliittisten diskurssien antamat merkitykset esimerkiksi sellaisille käsitteille kuin vapaus ja demokratia. (Smith 2003, 78.)

Laclau ja Mouffe määrittelevät artikulaation kahden tai useamman elementin muuntuvaksi yhdistelmäksi, joka muodostuu artikuloitujen käytännön kautta. Artikulaatiot ovat pysyviä vain osittain. Vaikka artikulaatio kahden elementin välillä heikentyisi aikojen saatossa, se ei kuitenkaan häviä kokonaan. (Smith 2003, 78, 87; Laclau & Mouffe 1985, 105.)

Vaikka historiassa tietyt linkitykset näyttävät itsestään selviltä, lähtökohtana artikulaatioanalyysille on, ettei mitään linkityksiä ole lyöty lukkoon. Linkityksiä on aikojen saatossa purettu, jotta uusia voidaan rakentaa. Vallitseva konteksti vaikuttaa artikulaatioihin. Ajan ja paikan merkitystä artikulaatioita tutkiessa ei voi sivuuttaa. Esimerkiksi kapitalismi on täytynyt artikuloida uudelleen, kun markkinat eivät enää ole kansalliset vaan pikemminkin monikansalliset. (Grossberg 1995, 249, 251, 257.) Sen lisäksi, että artikulaatio linkittää käytännön vaikutukseen ja tekstin kulloiseenkin tarkoitukseen, se linkittää myös tarkoituksen kulloiseenkin todellisuuteen. (Grossberg 1992, 54.)

Tutkimuksessani pyrin havainnoimaan, mitä elementtejä kuolemaan minäkin ajanjaksoina linkitetään. Lisäksi tarkastelen, mitkä elementit linkittyvät naistenlehdissä kuolemaan vuodesta toiseen. Tärkeää on myös analysoida, millaisen kuvan kulloisestakin yhteiskunnasta kyseiset artikulaatiot luovat. Vaikka artikuloitujen elementit ovat todellisia, niiden todellisuus määrittyy artikulaation kautta (Grossberg 1995, 256). Kuolema kaikessa todellisuudessaan saa siis määritelmänsä sen kautta, millaisiin elementteihin se artikuloidaan.

Vaikka suomalainen naistenlehti Eeva on osa tämän tutkimuksen kontekstia, on se myös yksi artikuloitava elementti. Samalla kun tarkastelen kuoleman artikulointia Eevassa, tarkastelen naistenlehden ja kuoleman välistä artikulaatiota. Kuinka vahvaksi tai heikoksi näiden kahden elementin artikulaatio vuosien saatossa on kehittynyt?

4.1 Artikulaation kritiikkiä ja täsmennyksiä

Onko artikulaatio teoria vai metodi? Tämä on kysymys, jonka muun muassa viestinnän ja kulttuurintutkimuksen professori Jennifer Daryl Slack (1996) on nostanut esiin. Toiset tutkijat ymmärtävät artikulaation teoriana, joka antaa tutkimukselle raamit. Toisille se taas on analyysin väline. Slackin mukaan artikulaatio ei kuitenkaan ole puhtaasti kumpaakaan. Kulttuurintutkimuksen luonteelle ei hänen mielestään sovi artikulaation käyttö pelkästään teoriana, vain muodollisena välineenä tai vastaavasti pelkästään metodina, eli käytäntönä. Tähän on kaksi syytä. Ensinnäkin artikulaatio ei ole täydellinen teoria tai metodi, vaan se on jatkuvassa muutostilassa. Toiseksi artikulaatiolla ei koskaan ole tarkoitettu yhtä ainoaa asiaa. Laclau käytti käsitettä lähinnä politiikan ja luokkayhteiskunnan pohtimiseen. 1980-luvulla käsite laajeni käsittelemään niin kulttuuria, viestintää, taloutta, politiikkaa kuin teknologiaakin. (Slack 1996, 112–114, 118–121.) Myös Grossberg on määritellyt artikulaatiota sekä teoriana että metodina. Hän toteaa, että artikulaatio on sekä todellisuuden tuottamisen perusprosessi että analyttinen käytäntö. (Grossberg 2010, 21.) Vaikka käytän artikulaatiota ja artikulaatioanalyysia ensisijaisesti metodina, on sen taustalla kummitteleva teoria otettava huomioon.

On suorastaan ironista, että elementtien linkittämistä tarkoittava artikulaatio käsite linkittyy niin vahvasti poliittisiin ideologioihin juurikin Laclau alkuperäisen käytön vuoksi. Viestinnän professori Shane Gunster (2004) toteaa, että esimerkiksi Stuart Hall oli artikulaatiota määritellesään varovaisempi ideologisten rakenteiden artikuloinnissa. Syyksi Gunster esittää, että ideologiset rakenteet eivät koskaan ole vapaasti artikuloitavissa, sillä niillä on hyvin vahvat historialliset linkitykset tiettyihin ryhmiin ja luokkiin. Siksi ideologioiden artikulointia ei voi oikeastaan tehdä ilman historian tuomista mukaan. Grossbergin käsitystä artikulaatiosta Gunster taas pitää laajuutensa vuoksi hyvänä kulttuurin tutkimiseen siksi, ettei se suoranaisesti sanele merkityksiä artikulaatioille. (Gunster 2004, 222–230.)

Grossberg itse on myöhemmin todennut, että kulttuurintutkijan on käytettävä artikulaatioita kokonaan. Artikulaatio alkaa huomaamalla kokonaisuuksien erot, murtumat ja epäyhtenäisyydet.

Tämä ei kuitenkaan riitä, sillä artikulaatio ei ole pysyvä, vaan elementtejä voidaan purkaa ja liittää toisiin kokonaisuuksiin. Grossbergin mielestä kulttuurintutkijan täytyy osata analysoida ja kuvitella mahdollisia artikulaatioita ja reartikulaatioita. Tämä ei tarkoita sitä, että todellisuutta ei oteta huomioon. Kulttuurintutkimuksessa ei saa ottaa todellisuutta annettuna, mutta suhteiden on oltava todenmukaisia. Grossberg pitää artikulaatiota kulttuurintutkimuksen versiona konstruktionismista. Todellisuus on rakennettu, ei annettu. (Grossberg 2010, 22–23.)

Artikulaatio on siis otettava puhtaana ja merkityksistä vapaana. Samalla sitä täytyy pystyä käyttämään niin, että artikulaatiot ja reartikulaatiot tulevat esille mahdollisimman laajasti. Tässä tutkielmassa olen ratkaissut artikulaation käsitteen laajuuden niin, että keskityn kolmen teeman artikulaatioiden analyysiin. Teemat esittelen myöhemmin. Spekulointi ja artikulaatioiden takana piilevien merkitysten esiintuominen kuuluvat tutkielmassani varsinaisen analyysin jälkeiseen pohdintaan.

Artikulaatio haastoi 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa representaation käsitteen. Representaation saattoi nähdä osana modernia tutkimusta. Representaation maailmassa kielellä ei ole erityisasemaa, sillä representaatio voi syntyä myös ilman kieltä. Kuitenkin yhteiskunta oli muuttunut niin, että kieli oli välttämätön väline sen toiminnalle. Ymmärrys ei enää postmodernissa maailmassa perustunut välittömään läsnäoloon. Tarvittiin väline, jolla ilmaista. Artikulaatioteorian voikin nähdä osana lingvististä käännettä, joka keskittyy kielen rooliin yhteiskunnassamme. (Karvonen 1993, 25.) Periaatteessa tutkimuksen pääkäsitteeksi olisi voinut valikoitua myös representaatio. Tämän laajan käsitteen yksinkertainen määrittäminen on kuitenkin aika vaikeaa. Representaatiolla on retosteltu niin paljon, ettei sille ole enää yksinkertaista määritelmää. Artikulaatio taas on jokseenkin uusi käsite, joka antaa selkeämmän suunnan sille, mitä aineistosta tutkitaan. Helppoa tämänkään käsitteen määrittely ja käyttäminen eivät ole, kuten seuraavassa alaluvussa totean.

4.2 Miten artikulaatioanalyysia tulee lähestyä?

Artikulaatioanalyysi ei ole täysin yksiselitteinen metodi. Artikulaation luonnetta vaikeana analyysivälineenä kuvaa hyvin Ernesto Laclau ja Chantal Mouffen esittelemät kolme erityisesti artikulaatiolle tyypillistä ominaisuutta. Laclau ja Mouffe käyttävät termiä diskursiivinen muodostelma, jonka näen olevan synonyymi artikulaatiolle. Kolme tarkennusta artikulaatioon (diskursiiviseen muodostelmaan) ovat:

1. Diskursiivisen muodostelmalla on karakteriäinen luonne.

Tämä tarkoittaa sitä, että kaikilla elementtien välisillä linkityksillä on oma karakteriänsä, eli luonteensa. Luonne on ehdottoman tarpeellinen, sillä se osoittaa elementtien riippuvuussuhteen toisistaan. Esimerkkinä Laclau ja Mouffe käyttävät arvoja. Eri arvot ovat toisilleen tarpeellisia ja niiden riippuvuus toisistaan määrittää niitä. Samalla arvojen riippuvuussuhteet ovat jatkuvasti uhan alla ja uusinnettavissa. (Laclau & Mouffe 1985, 106–107.) Esimerkiksi työ, terveys ja perhe ovat arvoja, joiden väliset suhteet selkeästi määrittävät toisiaan eri tavoin eri ajanjaksoina. Omasta tutkimuksestani voisin nostaa esimerkin siitä, mikä on kuoleman ja uskonnon suhteen luonne kulloisenakin aikakautena. Ensinnäkin tämän artikulaation vahvuus heittelee eri aikoina. Toisekseen se, artikuloidaanko kuolema kristinuskoon vai muihin tuonpuoleisiin uskomuksiin vaihtelee.

2. Diskurssin ulottuvuudet

Laclau ja Mouffe eivät näe mitään eroa diskursiivisen ja ei-diskursiivisen käytännön välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki objektit ovat diskursiivisia. Diskurssilla ei ole myöskään mitään tekemistä ulkomaailman kanssa. Esimerkkinä Laclau ja Mouffe käyttävät maanjäristystä. Maanjäristys itsessään on todella olemassa, mutta sen artikulointi joko luonnonilmiöksi tai Jumalan tahdoksi riippuu täysin diskursiivisesta kentästä. (Laclau & Mouffe 1985, 107–108.) Oikea maanjäristys ja johonkin elementtiin ankkuroitu maanjäristys ovat siis kaksi täysin eri asiaa. Tutkimani aineisto ei siis heijasta ulkomaailmaa, vaan luo oman todellisuutensa. Vertaisin tätä siihen, että joku kasvaa täysin pimennossa ja lukee vain ja ainoastaan ne artikkelit, jotka olen tähän tutkimukseen valinnut.

Tässä vaiheessa haluan kuitenkin todeta, ettei reaali maailmaa aivan täydellisesti voi mielestäni sivuuttaa, vaikka Laclau ja Mouffe sitä teoriassaan korostavatkin. Siksi viimeisessä analyysiluvussa haluan nostaa esille ajatuksia siitä, millaisen kuvan kulloisestakin yhteiskunnasta tutkimani artikkelit luovat.

3. Diskursiivinen muodostelma on avoin

Laclau ja Mouffe käyttävät artikuloituista objekteista käsitettä momentit (moments) ja artikuloimatta jääneistä objekteista käsitettä elementit (elements). (Laclau & Mouffe 1985, 105.) Elementin muuntuminen momentiksi ei koskaan lakkaa. (Laclau & Mouffe 1985, 110.) Tällä ymmärrän tarkoitettavan sitä, ettei artikulaatio ole koskaan valmis.

Myöhemmissä artikulaatioteoriaa käsittelevissä teksteissä, kuten Grossbergin ja Hallin teorioissa, momentin käsite näyttää pudonneen pois. He puhuvat yksiselitteisesti elementeistä, jotka artikuloidaan tai jätetään artikuloimatta. Tämä yksinkertaistaa artikulaatioteoriaa.

Artikulaatiota on samaan aikaan ajateltava elementtien kytkemisenä ja irrottamisena. Elementit ovat aina artikuloituna johonkin. Jokaisen elementin kohdalla voi miettiä sitä, mihin kaikkeen tämä elementti linkittyy ja mihin tätä elementtiä ei ainakaan haluta linkittää. (Karvonen 1993, 25.) Hallin mukaan artikulaatioteoriassa olennaista onkin, mitkä ainekset kulloinkin linkitetään toisiinsa ja mitkä jätetään linkittämättä. (Hall 1992, 368.)

Omasta tutkimuksestani nostan tätä kohtaa kuvaamaan esimerkin. Kuolemaan lähes poikkeuksetta jo 1980-luvulla on artikuloitu suru. Tämä artikulaatio näyttäisi olleen tarpeellinen jo tuolloin. Surun artikuloinnin vahvuus on tosin ollut erilainen eri vuosikymmenillä. Sen sijaan sellaiset tunteet kuin syyllisyys ja viha näyttävät nousevan vasta viimeisinä vuosikymmeninä surun rinnalle. Näitä tunteita ei ole linkitetty, tai ehkä edes haluttu linkittää kuolemaan aikaisemmin.

Laclau ja Mouffén kolmijako yrittää luoda jonkinlaisia raameja artikulaatioanalyysille. Samalla se näyttää, miten vapaasti artikulaatioanalyysia voi soveltaa. Nämä lähtökohdat muistaen muodostan analyysilleni rungon.

4.3 Analyysin teemat: Kuoleman linkitykset

Lähestyn analysoimiani artikkeleita kolmen kuolemaan linkittyvän teeman kautta. Nämä teemat ovat kuolema tapahtumana, kuoleman rituaalit ja kuolemaan linkittyvät tunteet. Teemat ovat valikoituneet aineistolähtöisesti koeanalyysin jälkeen.

Aloitin analyysini etsimällä kuoleman kytkentöjä näiden teemojen kautta. Tämän jälkeen analysoin, kuuluvatko kytkennät kesytetyn vai kielletyn kuoleman piiriin. Tässä luvussa käyn lyhyesti läpi sitä, millaisia linkitettyjä elementtejä etsin teemojen alta.

4.3.1 Kuolema tapahtumana

Kuolema määritellään nykyään aivotoiminnan lakkaamiseksi. Tätä määritelmää horjuttavat jonkin verran koomapotilaat ja aivokuolleet. Määritelmää on kyseenalaistettu myös muuten. Jotkut argumentoivat, että kuoleman kriteeriksi pitäisi ottaa ihmisarvoisen elämän edellytysten menetys, jolloin sosiaaliset ja psyykkiset elämän ulottuvuudet otetaan huomioon. (Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014, 9.)

Suomalainen kuolema on laitostunut 1970-luvulta saakka. Samalla kuolema kestää hoitojen vuoksi kauemmin. Yleisimpiä kuolinsyitä ovat sairaudet, kuten Alzheimer ja syöpä. Lääketieteen kehittyminen vaikuttaa kuoleman kulttuurisiin käytäntöihin, kuten hautajaisvalmisteluihin. (Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014, 15–16.) Kuolema osuu nykyään iäkkään ihmisen kohdalle. Lapsikuolemat eivät enää ole niin yleisiä kuin aikaisemmin. Itseasiassa pieni lapsikuolleisuus on viimeisinä vuosikymmeninä ollut Suomen ylpeyden aihe. (Vala 2014, 28–29.)

Lääketiede on tuonut mukanaan myös keskustelun luonnollisesta ja epäluonnollisesta kuolemasta. Juha Hännisen (2014) mukaan kuoleman luonnollisuus määräytyy hyvin kulttuurikohtaisesti. Kulttuuri määrää myös sitä, milloin sairautta aletaan hoitaa tai koska hoito lopetetaan. Usein laitostunut kuolema määritellään epäluonnolliseksi. Tämän kuoleman vastaparina on kuitenkin hyvin häilyvä käsitys luonnollisesta kuolemasta. Siksi laitoksessa tapahtunutta kuolemaa ei voi suoraviivaisesti sanoa epäluonnolliseksi. (Hänninen 2014, 35–36.)

Suomalaiseen kuolemaan linkitetään usein myös väkivaltaisuus. Varsinkin julkisuudessa itsemurhat, onnettomuudet ja surmat saavat tilaa. (Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014, 18.)

Tässä tutkielmassa kuolema tapahtumana käsitetään biologisena tapahtumana. Analyysin kohteena ovat täten biologiseen kuolemaan linkittyvät elementit. Näistä elementeistä keskeisiä ovat kuolintapa, kuoleman eteneminen, laitostuminen, lääketieteelliset toimet ja kuoleman paikka ja aika. Myös se, onko kuolema yllättävä vai odotettu, on kielletyn ja kesytetyn kuoleman käsitteiden kannalta olennainen analysoitava kohde.

4.3.2 Kuolemaan linkitetyt rituaalit

Kuoleman riiteiksi kutsutaan niitä tapoja, jotka ovat yhteisesti sovittuja ja jaettuja kuolemaa kohdatessa. Rituaalit toimivat sosiaalisen siirtymän muotoina. Käytäntöjen lisäksi rituaalit

ilmentävät kuolemaan liittyviä asenteita. (Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014, 16–17.) Rituaaleja tutkineen Ilona Pajarin (2014) mukaan rituaalit eivät niinkään kerro kuolemasta vaan elämästä. (Pajari 2014, 87.) Erityisesti poikkeukselliset ja yllättävät kuolemat tai nuorten ihmisten kuolemat näyttävät nostavan ritualisoinnin tarpeen. (Koski 2014, 114.)

Kuoleman rituaalit muuttuvat hitaasti. Vieraantuminen kuolemasta on kuitenkin aiheuttanut myös vieraantumista rituaaleista. Esimerkiksi vainajaa eivät enää pese perheenjäsenet vaan ammattilaiset. Myöskään vainajan katsomista ja hautajaissaattueita ei enää järjestetä. (Pajari 2014, 88–100.)

Vaikka rituaalit ovat muuttuneet, on muutos monien asioiden summa. Esimerkiksi nykyinen kaupunkilainen elämäntapa ei mahdollista samanlaisia riittejä kuin ennen. Toisaalta Pajari argumentoi, että kuoleman rituaalit kehittyivät Suomessa kohtalonuskoisiksi ja käytännönläheisiksi, koska vaihtoehtoja ei ollut. Nykyään rituaalit keskittyvät omaan suruun ja vainajan muisteluun. (Pajari 2014, 104–105.)

Yksi näkyvimmistä ja pitkäaikaisimmista rituaaleista on ihmisen hautaaminen. Hautausmaat olivat pitkään kiinteä osa kirkkovierailuja. Kun kirkossa käyminen väheni toisen maailmansodan jälkeen, alkoi hautausmailla vierailu. Hautajaiset eivät enää ole vain elämän päätepiste, sillä tilaisuudessa käsitellään usein omaisten surua ja nostetaan esille vainajan yksilöllisyyttä. Tuhkaaminen yleistyi toisen maailmansodan aikana, kun hautausmaita alkoi vaivata tilan puute. Tästä tosin seurasi rituaalinen ongelma, sillä itse hautaustapahtuma on aina ollut keskeinen osa hautajaisrituaalia. Nykyään noin 40 prosenttia vainajista tuhkataan. (Pajari 2014, 101–103.)

Toinen pitkään kuolemaan linkitetty rituaaliksi luokiteltava ominaisuus on uskonto. Kristinusko pitää kuolemaa siirtymänä yhteisöstä toiseen. Kuolemaan liittyi pitkään myös muita uskomuksia. (Pajari 2014, 89.)

Analyysissäni keskityn etsimään tekstistä kuolemaan linkitettyjä rituaaleja. Näitä ovat hautaamista ja hautajaisia koskevat rituaalit, muistelu ja omat henkilökohtaiset rituaalit. Myös uskonnon, uskomukset ja niihin viittaamisen luokittelen rituaalien alle, koska uskonto mielletään kulttuurisesti oleelliseksi osaksi kuolemaa.

Rituaalit luokittelen tässä tutkielmassa poikkeuksetta kesytetyn kuoleman alaisuuteen, sillä ne ovat tapa käsitellä kuolemaa. Jos rituaaleja ei jutuissa linkitetä ollenkaan, ne edustavat kiellettyä kuolemaa.

4.3.3 Kuolemaan linkitetyt tunteet

Tunteet ovat olennainen osa kuoleman kulttuuria. Erityisesti surua käsittelevien artikkeleiden rooli on kielletyn kuoleman aikakaudella tärkeä. Vaikka suruun ei ole enää yhteisesti jaettuja normeja, olemme yhä kiinnostuneita siitä, miten meidän kuuluisi surra (Walter 1994, 19).

Klassinen kuolemaan liittyvien tunteiden tutkimus on Elisabeth Kübler-Rossin Raportti kuolemisenesta. Tutkimuksessa Kübler-Ross haastattelee syöpään kuolevia ihmisiä ja erottelee heidän haastatteluistaan viisi tunnetta, jotka vaiheittain etenevät diagnoosista kuolemaan saakka. 1970-luvulla tehtyä tutkimusta on kritisoitu muun muassa siitä, että sen haastateltavat ovat nuoria tai keski-ikäisiä, ja siksi ahdistuneempia kuoleman edessä kuin vanhemmat olisivat. Parempien tutkimusten puutteessa Kübler-Rossin tutkimus on kuitenkin yhä käyttökelpoinen. (Salmela 2014, 48–49.)

Kübler-Ross jakaa kuolemaan linkitetyt tunteet viiteen kategoriaan. Ensimmäinen on kieltäminen. Toinen vaihe on viha, suuttumus, katkeruus ja kateus. Kolmanneksi luokaksi määrittetty kaupankäynti, eli usein lisääjän toivominen. Neljäntenä tulee suru ja masennus ja viimeisenä vaiheena hyväksyminen. Kuoleman loppumetreille saakka pilkahtelee myös toive parantumisesta ja elämän jatkumisesta. (Salmela 2014, 49–50; Kübler-Ross 1984, 45–137.)

Vaikka Kübler-Ross teki tutkimuksensa kuolevilla ihmisillä, pätee tunteiden kehittyminen kuoleman edessä mielestäni myös esimerkiksi omaisten kokemuksiin tunteisiin. Omassa tutkimusaineistossani pääsevät useammin ääneen omaiset, joten isommassa roolissa analyysissa on omaisten kuolemaan linkittämät tunteet kuin ne tunteet, joita kuolevat itse kuolemaansa linkittävät. Poikkeuksen tosin tekevät muutamat artikkelit, joissa on haastateltu kuolevia ihmisiä.

Artikulaation yhteydessä Lawrence Grossberg nostaa esille myös affektin käsitteen. Grossbergin mukaan tunteet ovat artikulaatioiden tuote kahdella tavalla. Ensinnäkin artikulaatiot muodostavat meille aivan omia, henkilökohtaisia merkityksiä. Toiseksi artikulaatiot muodostavat affekteja. Affekti on kyky vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi, eräänlainen ”elämän tunne”. (Grossberg 1992, 80.) Perinteisesti affekti on käsitetty tunteiden ja tunnetilojen yläkäsitteeksi. Affektin on jotakin mielen ja ruumiin, tiedostetun ja tiedostamattoman rajamaastossa. (Cvetkovich 2014, 13.)

Affekti on sosiaalisesti rakennettu. Ihminen voi ymmärtää ja jakaa toisten kanssa samat tarkoitukset, nautinnot ja ymmärtää näin toisen ihmisen elämää, vaikka hän ei omakohtaisesti tietäisikään, miltä jokin tuntuu. (Grossberg 1992, 80.)

Affektista voi erottaa kaksi ominaisuutta, jotka ovat määrällinen ja laadullinen. Määrällisellä tarkoitetaan sitä, kuinka paljon affektin saavuttamiseen uhrataan energiaa. Laadullisella taas tarkoitetaan sitä, millä tavoilla affekti saavutetaan. (Grossberg 1995, 41–42.)

Sara Ahmed käsittelee affekteja objektien aikaansaannoksina. Esimerkiksi onnellisuus linkittyy tapahtumiin ja tarkoituksiin, jotka tekevät onnelliseksi. Nämä objektit ovat jo valmiiksi pysyviä, eli joko hyviä tai pahoja. (Ahmed 2010 29–35.) Tästä näkökannasta käsitellen kuolema on eräänlainen objekti, affektin luoja, joka aiheuttaa tunteita.

Tässä tutkielmassa affekti ei ole pääkäsite. Affekti on kuitenkin käyttökelpoinen analysoitaessa sosiaalisesti rakennettuja tunteita, joten käytän sitä tutkielmassani löyhästi.

Analyysivaiheessa etsin artikkeleista kuolemaan linkitettyjä tunteita. Jutuissa esiintyy paljon Kübler-Rossin löytämiä tunteita, mutta myös muita tunteita linkitetään. Kiinnostavaa kesytetyn ja kielletyn kuoleman kannalta on myös se, miten tunteet jätetään linkittämättä kuolemaan. Kielletyn kuoleman aikakaudella tunteita ei nimittäin hyväksytä niin herkästi.

5. EEVA-LEHTI AINEISTONA

A-lehtien kustantama, vuodesta 1934 saakka ilmestynyt Eeva on yksi Suomen vanhimmista naistenlehdistä. Aikaisemmassa naistenlehtitutkimuksessa Eevan on havaittu tarttuvan muita naistenlehtiä tiukemmin surua ja kuolemaa käsitteleviin juttuihin. (Ruoho & Saarenmaa 2011, 12, 70.)

Eevan tarina alkaa 1930-luvun alusta. Suomenruotsalainen kustantaja Amos Anderson huomasi, että Suomessa olisi tarve lehdelle, joka olisi suunnattu ulkonäöstään huolehtivalle, muotia seuraavalle, sporttiselle ja seurapiireissä viihtyvälle naiselle. Silloisen Kauneudenhoitolehden päätoimittajan Lempi Torpan kanssa Anderson perusti Eevan. Kauneudenhoitolehti kuopattiin, ja Torppa alkoi toimittaa uutta lehteä. Ennen Eevaa Suomeen oli perustettu Kotiliesi ja Omakoti, jotka kilpailivat keskenään jokseenkin samanlaisella sisällöllä. Eeva oli tietoisesti kaupallinen lehti, joka pyrki erottumaan aikaisemmista kodinhoitoon ja perheeseen keskittyvistä julkaisuista. Lehden lukijaksi määriteltiin kaupunkilaisnainen, joka ei viihdy hellan ääressä. Ajassa oli Eevalle selkeä tilaus, sillä levikki lähti tasaiseen nousuun. Eeva ilmestyi alusta saakka kerran kuussa. (Tommila 1991, 203–204.)

Vuonna 1969 Eeva sai päätoimittajakseen Sirkku Uusitalon, joka halusi tehdä Eevasta ajan hengen mukaisen naisasialehden. Tämä aiheutti närkästymistä lukijoissa. Vuonna 1972 aloittanut päätoimittaja Ulla Leskinen palasi Torpan viitoittamalle tielle. Eeva käsitteli naisen elämää, perhettä, rakkautta ja elämän kokemuksia. Sosiaaliset epäkohdat tai feministiset äänenpainot eivät olleet Eevan linjan mukaisia. Vuonna 1975 Eeva siirtyi Apulehdelle. (Tommila 1991, 249–251.)

Ulla Leskinen jatkoi päätoimittajana Eevassa vuoteen 1990 saakka. Hänen kautensa aikana seurapiirilehtenäkin pidetystä Eevasta katosivat seurapiirilehden piirteet, sillä herrasväkeäkään ei enää ollut. Eevasta tuli vanhemman väen lehti. Se suunnattiin kypsille ja elämää kokeneille ihmisille. Leskisen eläköitymisen jälkeen Eevassa toimi päätoimittajana hetken aikaa Heljä Laukkanen, kunnes Leskisen opissa ollut Liisa Jäppinen alkoi johtaa toimitusta. Eevaa kuvaillaan A-lehtien historiikissa perusluonteeltaan lempeäksi ja kiltiksi lehdeksi, jolle haastateltavat puhuvat vapaaehtoisesti elämänsä vaikeistakin asioista. (Numminen 2003, 280–281.) Nykyään Eevan päätoimittajana on Riitta Nykänen, joka aloitti pestissä vuonna 2009. Tuolloin Jäppinen jäi eläkkeelle. (Markkinointi ja mainonta 2016, <http://www.marmai.fi>.)

Nykyään Eeva ilmoittaa kohderyhmäkseen laatu-tietoiset naiset, jotka haluavat huolehtia itsestään ja elämänsä laadusta. Lukijoista 91 prosenttia on naisia. Valtaosa lehden lukijoista on yli 45-vuotiaita.

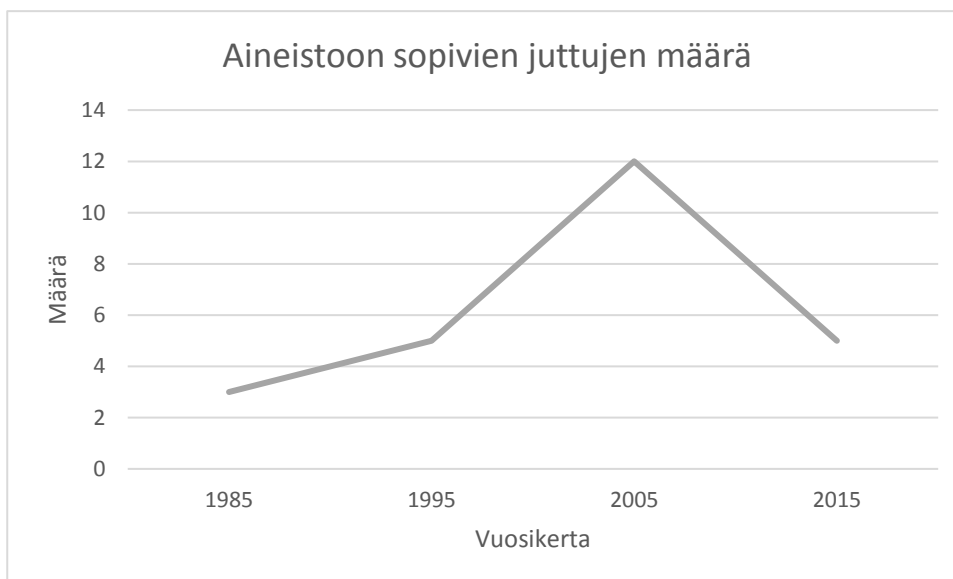
Alle 45-vuotiaita on 13 prosenttia. (Eeva-lehden verkkosivu 2016, <http://www.a-lehdet.fi/mainostajalle/eeva>) Eevan levikki on viimeisimmän levikintarkastuksen mukaan 100 373. (Levikintarkastus 2015.)

Aineistona käytän Eeva-lehtiä vuosilta 1985, 1995, 2005 ja 2015. Paneudun erityisesti siihen, millaisena kuolema näyttäytyy Eevan lukijoille eri vuosikymmeninä. Pyrin vertailemaan näitä neljää vuosikymmentä ja rakentamaan mahdollisesti muutoksen kaaren vuosikymmenten välille.

Aineistoksi valikoituivat artikkelit, joissa kuolema mainittiin joko jutun otsikossa tai ingressissä. Monet jutut käsittelivät kuolemaa itsessään. Lisäksi otin otantaan mukaan henkilöhaastattelut, joissa kuolema toimi johdatuksena artikkeliin ja tuli esiin joko otsikossa tai ingressissä. Päädyin ottamaan henkilöhaastattelut mukaan puhtaasti käytännön syistä. Ajoittain jutuista oli nimittäin vaikea sanoa, onko kyseessä kuolemaa käsittelevä artikkeli vai henkilöhaastattelu. Erityisesti viimeisimpien vuosikymmenten jutuissa kuolema oli läsnä tavallisissa henkilöhaastatteluissa usein.

5.1 Aineiston määrällinen esittely

Aineistossani on yhteensä 25 juttua. Nämä artikkelit jakautuvat eri vuosikymmenille jokseenkin tasaisesti. Poikkeuksena on kuitenkin vuosikerta 2005. Tällöin aineistoon sopivia juttuja ilmestyi jopa 12. Muissa otannan vuosikerroissa aineistoon sopivia juttuja oli 3–5 kappaletta.

Kuvio 1. Aineistoon sopivien juttujen määrä eri vuosikerroissa.

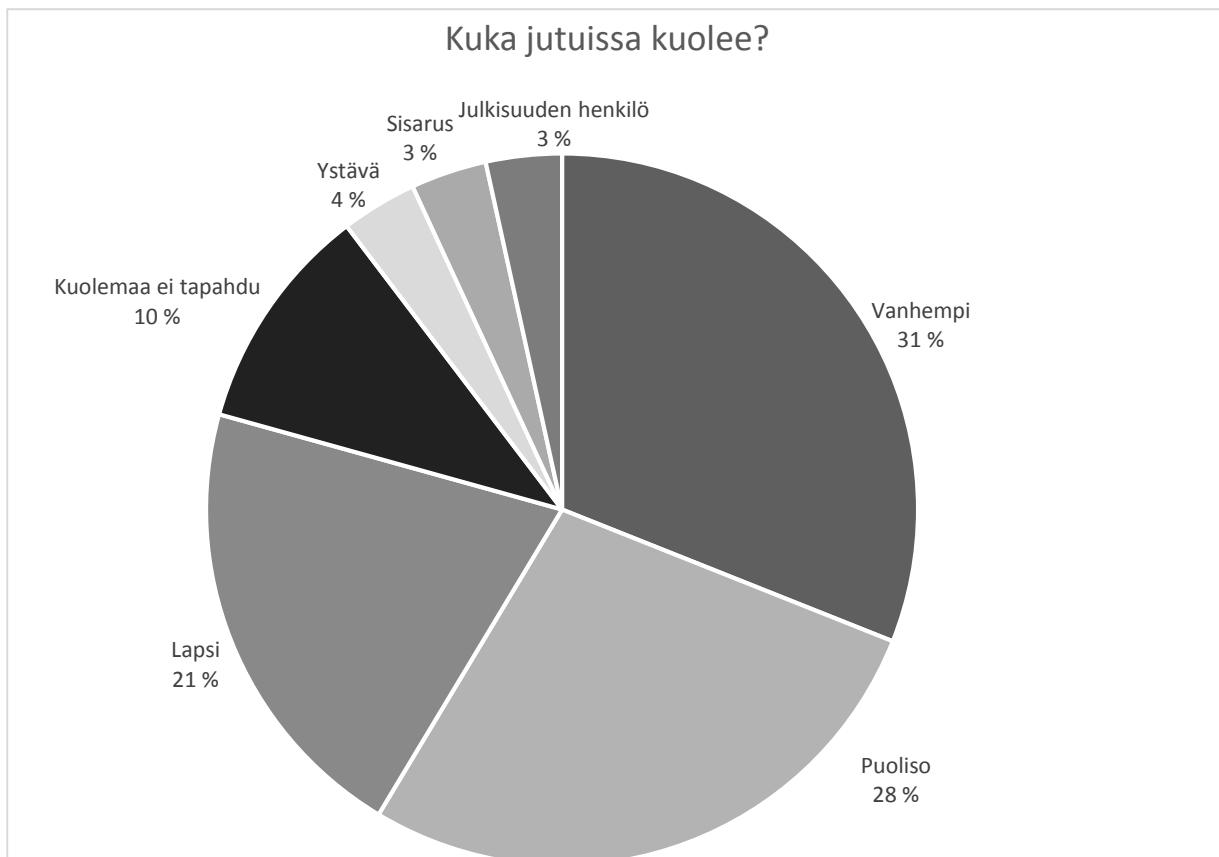
Yhdessä numerossa saattoi olla useampikin aineistoon sopiva juttu. Esimerkiksi helmikuussa 2005 Eevassa julkaistiin neljä juttua, joissa kuolema mainittiin joko otsikossa tai ingressissä.

Jutut olivat pääasiassa henkilöhaastatteluja, joissa omaiset puhuivat läheistensä poismenosta. Naistenlehdelle ehkä odotettuunkin tapaan suurin osa haastatelluista oli naisia. Naiset puhuvat kuolemasta 63 prosentissa jutuista. Miehet puhuvat aiheesta lehdissä huomattavasti vähemmän, vain 30 prosentissa jutuista. Muihin puhujiin on luokiteltu esimerkiksi julkkiksen elämästä kertoneet artikkelit, joihin varsinaisesti ei ole siteerattu ketään haastateltavaa.

Kuvio 2. Kuolemasta puhuvien sukupuolijakauma. Naiset puhuvat naistenlehdissä kuolemasta miehiä useammin.

Valtaosa artikkeleista käsitteli haastatellun läheisen poismenoa. Kolme yleisintä kuolleiden ryhmää olivat vanhemmat, puoliset ja lapset. Näiden painotus eri vuosikymmeninä vaihtelee. Kuolemaa ei varsinaisesti ole tapahtunut 10 prosentissa jutuista. Tällöin aiheena on ollut kuolemalta välttyminen tai kuoleman odottaminen. Ystävien ja sisarusten kuolemaa puidaan vain pienessä osassa jutuista. Julkisuuden henkilöiksi olen tässä kaaviossa luokitellut artikkelit, joissa kuollutta ei määritellä minkään ihmissuhteen kautta. Toki julkisuuden henkilöiden kuolemasta puhutaan useissa haastatteluissa, mutta olen tähän määritellyt heidät ensisijaisesti sen mukaan, mikä heidän suhteensa on ollut haastateltavaan. Muutamissa jutuissa haastateltavalta on kuollut useampikin lähiomainen.

Kuvio 3. Jutuissa useimmiten on kuollut joku perheenjäsen, kuten oma vanhempi, puoliso tai lapsi.

Näiden kolmen kaavion tarkoitus on havainnollistaa pääpiirteissään sitä, millaista tutkimani aineisto on määrällisesti. Juttujen ajallinen painottuminen 2000-luvun otantaan on mielenkiintoinen ilmiö. Myös artikkeleiden haastateltujen sukupuolet ja suhde kuolleeseen antavat osviittaa siitä, millaisesta kuolemasta naistenlehdet ovat näiden neljän vuosikymmenen aikana olleet kiinnostuneita. Kärjistäen voisi sanoa, että kautta vuosien keskiössä ovat olleet naisten kertomukset jonkun läheisen perheenjäsenen kuolemasta.

5.2 Aineistoon kuuluvat artikkelit

Tässä luvussa esittelen lyhyesti aineistooni kuuluvat artikkelit. Listaus artikkeleiden otsikoista ja ilmestymisajankohdista löytyy tutkielmani liitteestä. (Liite 1.)

Vuoden 1985 vuosikerrassa oli kolme otantaani sopivaa artikkelia. Kaksi niistä oli henkilöhaastatteluja, jotka keskittyivät henkilön kokemaan suruun. Ensimmäisen jutun haastateltava oli tekstiilitaiteilija Marjatta Metsovaara, joka oli menettänyt miehensä. Toisessa haastattelussa muotiliikkeen työntekijä ja Aira Samulinin sisko Inkeri Baren pui isänsä ja miehensä menetystä sekä poikansa murhaa.

Vuosikerran kolmas kuolemaa käsittelevä juttu keskittyy suruun ja siitä selviämiseen. Jutussa on haastateltu kirjailija Anu Kaipaista ja urkuri Erkki Krohnia heidän menetyksistään ja surustaan. Lisäksi juttukokonaisuuteen kuuluu asiantuntija Pirkko Siltalan haastattelu, jossa hän kertoo surutyön vaiheista.

Seuraavassa tarkastelemassani vuosikerrassa juttujen määrä on kasvanut vain hiukan edellisen vuosikymmenen otannasta. Otantaan pääsi viisi artikkelia. Näistä neljä on henkilöhaastatteluja. Ensimmäinen artikkeli kertoo kirjailija Mary Shelley'n elämästä rankkoine kuoleman kokemuksineen.

Haastatteluissa Urpo Lahtisen leski Maija Lahtinen kertoo suruajastaan ja Ristomatti Ratia äitinsä Armi Ratian poismenon jättämistä tuntemuksista. Homeopaatti Arja Sihvola kertoo tyttärensä itsemurhasta. Toisenlaisia muistoja löytyy huippumalli Pia Sofia Kiukkosen haastattelusta, jossa hän muistelee ex-miestään, edesmennyttä Claude Francoisia.

Vuosikerta 2005 muodostaa laajimman osan otantaani. Kyseisen vuoden aikana ilmestyi 12 otantaan sopivaa juttua. Nämä ovat lähes kaikki haastatteluja. Monissa niistä puhuvat tavalliset ihmiset. Jaana Novitskij muistelee huumeisiin kuollutta poikaansa ja Miira Paasilinna pientä lastaan, joka kuoli pitkäaikaissairauteen. Miia Nivala puhuu elämästään nuorena leskenä. Visa Nurmi kertoo koko perheensä menettämisestä.

Myös julkisuuden henkilöt kokevat kuolemaa. Laulaja Maria Lund muistelee äitiään Tamara Lundia ja kirjailija Tuula-Liina Varis lapsena menettämiään vanhempiaan. Taiteilija Katri Lammi kaipaa taiteilijaveljeään Ilkkaa.

Kyseisessä vuodessa erityistä on myös haastateltavien oma kokemus kuolemasta. Merja Tammi kertoo siitä, kuinka kävi kuolemaa lähellä aivokalvontulehduksen vuoksi. Myös säveltäjä Einojuhani Rautavaara kävi kuoleman porteilla. Parantumatonta tautia sairastava Pertti Lehtonen kertoo omasta lähestyvistä kuolemastaan.

Kirkkoherra Christer Åberg puhuu haastattelussaan sekä omasta surustaan että surusta yleensä, itsemurhasta ja vaimonsa poismenosta.

Lisäksi otannassa on James Deanista kertova artikkeli, joka sivuaa tähden kuolemaa.

Vuoden 2015 otanta on selvästi pienempi kuin edellisen vuosikymmenen. Juttuja on viisi, mutta niistä vain yksi käsittelee kuolemaa laajemmin. Tämä on kirjailija Minna Lindgrenin haastattelu, jossa hän kertoo vanhustenhoitoa ja kuolemaa käsittelevän Ehtoolehto-kirjasarjan synnystä. Sarja syntyi, kun Lindgren pohti omien vanhempiensa kuolemaa.

Anne Pohtamon, Panu Rajalan ja Matti Röngän haastatteluissa kuolema mainitaan, mutta se jää sivuhuomioksi. Kirje hänelle -sarjan osassa näyttelijä Kristiina Halkola muistelee edesmennyttä äitiään.

Vuoden 2015 vuosikerta oli vaikea myös siksi, että kuolema ei enää niin selkeästi ole esillä otsikoissa tai ingresseissä. Otantaan valituissa jutuissa puhuttiin kiertoilmauksilla kuolemasta, menetyksenä tai edesmenneen muisteluna. Voi siis olla, että vuosikerrassa on paljonkin samanlaisia, kuoleman mainitsevia haastatteluja, jotka eivät kuitenkaan päässeet otantaan, koska kuolema ei tullut esiin otsikossa tai ingressissä. Aikaisemmissa vuosikerroissa kuolemaa käsittelevien artikkeleiden tunnistaminen olikin selvästi helpompaa.

6. ANALYYSI

Analyysini alkaa vuodesta 1985, joka on tämän tutkimuksen lähtöpiste. Ensin analysoin vuosikerrat yksitellen. Tarkastelin, mitä asioita linkitetään kuolemaan ja mitä jätetään linkittämättä. Keräsin kuolemaan linkitetyt tapahtumat, rituaalit ja tunteet taulukkoon, johon olin listannut myös aineistoni artikkelit. Tämän jälkeen analysoin jokaisesta jutusta, mikä niissä kertoo kesytetystä kuolemasta ja mikä kielletystä kuolemasta. Analyysilukujen rakenne noudattaa samaa kaavaa. Ensin käyn läpi yleisesti, mitä kolmelle valitsemalleni teemalle kyseisen vuosikerran jutuissa tapahtuu, eli millaisia tapahtumia, rituaaleja ja tunteita kuolemaan linkitetään. Samalla analysoin jo sitä, onko vuosikymmen enemmän kesytetyn vai kielletyn kuoleman vuosikymmen.

Alaluvuissa paneudun tarkemmin muutamiin vuosikymmenen artikkeleihin, jotka selvästi edustavat joko kesytettyä tai kiellettyä kuolemaa. Tarkempaan analyysiin valituissa artikkeleissa jokin vuosikymmenelle olennainen artikulaatio korostuu erityisen paljon.

Viimeisessä luvussa vedän yhteen vuosikymmenten artikulaatiot ja pohdin, mitä teemojen artikulaatioissa tapahtuneet muutokset kertovat kulloisestakin kuoleman kulttuurista ja yhteiskunnasta.

Analyysiluvuissa en vielä lähde perkaamaan kuoleman medioitumista sen tarkemmin. Analyysini tarkoituksena on näyttää kuolemaan linkitettyjä tapahtumia, rituaaleja ja teemoja sekä kesytetyn ja kielletyn kuoleman piirteitä. Vasta näiden artikulaatioiden selvittyä pohdin sitä, mitä artikulaatiot kertovat kuoleman medioitumisesta.

6.1 1980-luku: Itkut pysyvät pieninä

Kuoleman kulttuurin kannalta vuosikymmen näyttäytyy ristiriitaisena. Erityisesti tämä näkyy tunteiden näyttämisessä. Tunteilla ei juuri retostella, mutta samalla ollaan menossa kovaa kohti tunteiden aikakautta. Kuoleman aiheuttamat tunteet kelpaavat myös artikkelin aiheeksi. Vuoden 1985 lehdistä löytyy muun muassa laaja suruun ja surutyöhön keskittyvä artikkeli.

Kuolemaan linkitetään lähes poikkeuksetta kaikissa artikkeleissa suru. Myös vihaa ja katkeruutta sivutaan jonkin verran. Tunteet eivät kuitenkaan nouse päärooliin jutuissa. Sureminen ja itkeminen jätetään pieniksi, yksittäisiksi hetkiksi. Usein ne tukahtuvat arjen alle. Monissa jutuissa korostuu enemmän se, kuinka arki kuoleman jälkeen sujuu. Esimerkiksi kirjailija Anu Kaipaisen

haastattelussa tärkeämpänä pidetään sitä, miten hän osaa hoitaa kuoleman jälkeen perheensä taloutta.

Mies, joka hoitaa perheen asiat yksin, jättää taakseen neuvottoman vaimon. Vaikka Anu sanoo olleensa aina henkisesti itsenäinen avioliitossaan, raha ja vakuutusasiat ovat jääneet hänelle oudoiksi.

--

– Neuvoisin kyllä kaikkia naisia paneutumaan perheensä raha-asioihin ajoissa.

(Eeva 9/1985)

Kuolema tapahtumana on jutuissa pienessä roolissa. Usein se myös kuvataan yllättäväksi tai etäännytetään laitokseen. Äärimmäisyyksiin menee Inkeri Barenin pojan murhasta kertova artikkeli, jossa kuolema on hyvin epätavallinen. Tapahtumalla mässäily lähenee iltapäivälehtien tapaa käsitellä kuolemaa.

Inkeri Barenille kova isku oli pojan menetys, turha, mieletön väkivaltainen kuolema. Murha.

(Eeva 5/1985)

Rituaaleilla on 1980-luvun vuosikerrassa vahva rooli. Kuolleen muistelu positiivisessa mielessä on läsnä jokaisessa jutussa. Myös hautajaiset mainitaan kaikissa jutuissa, joskin useammin käytännön kautta, sillä monesti artikkeleissa puhutaan hautajaisjärjestelyistä. Uskonto ja uskomukset linkitetään vahvasti kuolemaan. Jonkin verran suremisen yhteydessä puhutaan Jumalasta ja muista viitteistä kristinuskoon, kuten ylösnousemuksesta. Merkittävään rooliin uskonto ei kuitenkaan pääse. Kuolemaan kuuluu myös pieniä henkilökohtaisia rituaaleja, kuten surupöydän tekemistä tai runon säveltämistä.

Vuoden 1985 vuosikerrassa kielletty ja kesytetty kuolema näyttävät kamppailevan jonkin verran keskenään. Seuraavissa luvuissa nostan muutaman artikkelin vuosikerrasta, jotka tiivistävät tämän ristiriitaisen suhtautumisen kuolemaan.

6.1.1 Kielletty kuolema: Surulle ei ole aikaa, kun jonkun täytyy johtaa tehdasta

Tekstiilitaiteilija Marjatta Metsovaaran henkilökuvassa käydään läpi hänen miehensä Albert van Haveren kuolemaa. Mies kuoli luusyöpään ja kuolema oli äkillinen. Van Havere oli laitoshoidossa pidemmän aikaa. Artikkelissa näkyy medikalisaatio, sillä hoitoja ja aikaa sairaalassa kuvataan paljon.

Silmiinpistävää jutussa on tulevaisuuteen ja van Haveren tehtaan johtamiseen liittyvät kysymykset. Tehtaan toiminnan kerrottiin olleen tärkeää van Haverelle vielä kuolinvuoteellakin. Pariskunnan pojan on tarkoitus ottaa johto tehtaassa kuoleman jälkeen. Metsovaara ei itse luovana ihmisenä usko olevansa kykenevä tehtaan johtajaksi.

– Nykyajan liikkeenjohto vaatii kovuutta. Minä sen sijaan vaadin, että herkkyys säilyisi itsessäni.

(Eeva 3/1985)

Suru häipyä jutussa taka-alalle. Itkuja toki itketään, varsinkin hautajaisten jälkeen. Metsovaara kuitenkin muistelee samaan hengenvetoon isäänsä, joka neuvoi, että hymyilevä ihminen saa kaksi karamellia ja murjottaja vain yhden. Turha sureminen ei sovi arkeen.

– En minä nytkään koko ajan itke tai murjota, pieniä itkuja itken joskus. Tuntuu, että voimaa on sittenkin.

(Eeva 3/1985)

Tunteet myös tietoisesti jätetään taka-alalle, koska niille ei juuri nyt ole aikaa.

Tunteistaan hänen on vielä vaikea puhua. Nyt on ensin mietittävä, miten käytännön asiat järjestetään.

(Eeva 3/1985)

Kielletyn kuoleman elementtejä artikkelissa ovat siis surun torjunta, kuoleman etäännyttäminen arkityön taustalle ja medikalisaatio. Juttuun sisältyy kuitenkin myös kesytetyn kuoleman elementtejä, kuten muistelua, jonka voi luokitella rituaaliksi, ja kuoleman hyväksyminen. Myös se, että tunteita ylipäättään jutussa linkitetään kuolemaan, kertoo kesytetystä kuolemasta.

Toisessa vuosikerran jutussa tunteita ei juurikaan linkitetä artikkeliin. Juttu on itseasiassa hieman ristiriidassa artikkelikokonaisuuden kanssa. Isona otsikkona kokonaisuudessa on ”Suru tekee meissä työtään.” Anu Kaipaisen haastattelu juttukokonaisuudessa surun linkittäminen jää vähäiseksi. Isoimman roolin se saa jutun kuvatekstissä, jossa kuitenkin käytännön arki painottuu, vaikka surulle pitkä aika varataankin.

Suomalainen kuolema teettää ihmisillä niin paljon turhaa tekemistä, Anu Kaipainen sanoo ja toivoo työkykynsä palautumista, ”mutta kyllä tässä ainakin vuosi menee pelkkään suruun.”

(Eeva 9/1985)

Kesytettyyn kuolemaan viittaavana elementtinä on tässäkin artikkelissa muistelu.

6.1.2 Kesyttetty kuolema: Puheenvuorot kesytetyn kuoleman puolesta

Surua käsittelevän artikkelikokonaisuuden toinen osa, eli Erkki Krohnin haastattelu, on osoitus hyvinkin puhtaasta kesytetystä kuolemasta. Krohnin isän kuolema oli odotettu ja se tapahtui kotona. Isä Kari Krohn oli lääkäri, joka diagnosoi itsellään syövän kuusi vuotta ennen kuolemaansa. Erkki Krohn kertoi isänsä myös tienneen sen viikon, jolloin hän kuolee.

– Eräänä päivänä isä sanoi, että ensi viikonloppuna minua ei enää ole.

(Eeva 9/1985)

Krohnin kuolemaan linkitetään paljon myös rituaaleja. Nämä rituaalit ovat enimmäkseen hyvin henkilökohtaisia, eivät niinkään perinteisiä. Tuhkat ripoteltiin mereen, poika soitti isänsä valitsemaa urkumusiikkia hänen hautajaisissaan ja koko muu perhe kävi isän toiveen mukaisesti kuulemassa Verdin Requiemia kuolemaa seuranneena sunnuntaina.

Koska kuolema oli etukäteen tiedossa ja kuoleva ihminen oli lääkäri, oli itse tapahtuma myös hyväksytty.

– Uskon isän oman elämänasenteen auttaneen meitä ymmärtämään ja hyväksymään hänen kuolemansa, Erkki sanoo.

(Eeva 9/1985)

Tunteista kuolemaan linkitetään suru ja ikävä. Suruun ei tässäkään jutussa suostuta takertumaan.

Samana surua käsittelevän artikkelisarjan iso asiantuntijajuttu on suoranainen puheenvuoro kesytetyn kuoleman puolesta. Jutussa psykoterapeutti Pirkko Siltala kritisoi suremisen peittämistä ja vähättelemistä. Samalla kiitetään itäsuomalaisia kuoleman riittejä ja suomalaista, kohtuullisesti kuolemaa kunnioittavaa kuoleman kulttuuria. Tapoja ja rituaaleja pitäisi Siltalan mielestä ottaa käyttöön. Surevia ihmisiä ei saisi myöskään poissulkea yhteiskunnasta.

Näille kahdelle kesytettyä kuolemaa puolustavalle jutulle on yhteistä tunteiden ja rituaalien vahva linkittäminen kuolemaan. Kuolemaa ei näissä jutuissa kielletä juuri lainkaan.

Ovatko nämä kaksi kesytetyn kuoleman artikkeleita kaikuja menneisyyden kuolemakäsityksestä vai sittenkin maistiaisia tulevasta? Vuoden 1985 vuosikerta antaa tutkimukselle mielenkiintoisen lähtökohdan, jossa ollaan eräänlaisessa risteyksessä. Kuolemaa käsittelevien artikkeleiden määrä

lisääntyy, mutta korostuvatko tulevina vuosina artikkeleissa rituaalit ja tunteet vai jääkö kuolema arjen ja medikalisaation jalkoihin?

6.2 1990-luku: Etäinen kuolema

Vuosikymmenen viisi artikkelia ovat aihepiireiltään hyvin erilaisia. Siksi yhtä tai kahta päälinjaa on 1990-luvun kuolemaa käsittelevistä teksteistä vaikea erotella. Kuolema kulkee henkilöhaastatteluissa ja artikkeleissa sivujuonena samalla tavalla kuin vuoden 1985 vuosikerrassakin. Kuitenkin kuoleman ja arjen suhde on muuttunut. Kuolemasta ei enää seuraa arjen vaikeuksia. Sen sijaan surua kuolema tuottaa sitäkin enemmän.

Rituaalit ovat 1995 vuoden vuosikerrassa edelleen voimissaan. Artikkeleissa viitataan paljon kristinuskoon. Myös omat, henkilökohtaiset rituaalit ovat tärkeitä. Kuolleen muistelu on jutuissa keskeisessä osassa. Hautajaisjärjestelyt eivät toistu kuitenkaan niin usein kuin hautajaisiin liitetty symboliikka, kuten kynttilöiden vieminen haudalle, muistomerkit ja kuolinilmoitukset.

Uskomukset, uskontoon liittyvä symboliikka ja käsitykset tulevat esiin lähes joka jutussa. Suoranaisia viittauksia kristinuskoon löytyy kahdesta artikkelista. Näissä Jumalan puoleen käännytään ja taivaan Isä ottaa huostaansa.

– Kun ihmisellä on suuri hätä kuoleman edessä, ei ole muita kuin Jumala, jonka puoleen voi kääntyä.

(Eeva 5/1995)

Kahdessa muussa artikkelissa uskontoviitteet ovat epäsuorempia. Tällöin puhutaan siirtymisestä toiselle puolelle, uskosta valoon ja hengen muistosta.

Tunteena kuolema näkyy nyt voimakkaammin. Suru uskalletaan näyttää ja sen olemassaolo jopa hyväksytään. Itkemiselle otetaan aikaa ja jopa suruajan ottamisesta puhutaan.

Suru ei kuitenkaan ole kaikissa artikkeleissa läsnä. Ristomatti Ratia ei enää haastattelussa sure äitiään. Oikeastaan äidin muisteluun linkitetään myös ripaus huumoria, jota aikaisemmin aineiston artikkeleissa ei ole nähty. Esimerkkinä on tämä kohta, jossa herraseurue lähtee viemään Armi Ratian pyyntöä kunnioittaen hiukan hänen tuhkaansa Bökarsin tanssilavan alle. Matkalla auto kuitenkin juuttuu liukkaalla tiellä hankeen.

”Rouva Ratialla tuskin on mitään sitä vastaan, että lainaamme hiukan tuhkaa”, Tarmo Manni esitti ongelman ratkaisuksi.

(Eeva 6/1995)

Jutusta ei käy ilmi, toteutuiko Mannin ehdotus.

Vaikka suru tulisi nyt jo enemmän esille, on kuolema tapahtumana yhä erikoinen tai yllättävä. Se on itsemurha, sairaus, pommitus tai onnettomuus. Silloin, kun ehditään virua sairaalassa, kuolemaa vastaan taistellaan hoidoilla. Tapahtumaa ei ole helppo hyväksyä. Tämä käy ilmi esimerkiksi Maija Lahtisen haastattelussa, jossa pitkien hoitajaksojen epäonnistuminenkin saa Maijan vielä kieltämään miehensä Urpo Lahtisen kuoleman.

– Taistelu oli iskostunut minuun niin syväälle, etten osannut kuoleman edessä edes hyvästellä. Huusin vain Urpolle: Älä lähde, taistele!

(Eeva 5/1995)

6.2.1 Kesytetty kuolema: Suru näytetään rehellisesti

Arja Sihvolan haastattelussa kuoleman sureminen on isossa osassa juttua. Sihvola menetti kahden vuoden sisällä kaksi läheistään. Ensin hänen puolisonsa kuoli aivoverenvuotoon, sitten hänen tyttärensä teki itsemurhan. Surua ja tuskaa alleviivataan pitkin artikkelia erityisesti tyttären itsemurhaa käsitellessä.

Artikkelissa Sihvola kertoo avoimesti huutaneensa tuskasta ja itkeneensä sekä edesmennyttä miestänsä että tytärtään.

– Tulin juoksujalkaa töistä kotiin vielä vuosi kumppanin kuoleman jälkeen päästäkseni itkemään.

(Eeva 10/1995)

Toisessa artikkelissa Maija Lahtinen kertoo miehensä Urpo Lahtisen kuolemasta. Tässäkään artikkelissa kyyneliä ei säästellä ja suru on osa kuolemaa.

Viimeisten kuukausien aikana Maija on itkenyt paljon.

(Eeva 5/1995)

Vaikka henkilökohtainen suru näyttäisi 1995 vuoden artikkeleissa olevan sallittua, ei sen näyttäminen julkisesti välttämättä sitä ole. Sihvolan haastattelussa esille nouseekin surevien yhteiskunnallinen kohtelevuus. Surevia karsastetaan ja surevan lähellä oleminen koetaan jopa hankalaksi.

– Kun sureva vie haudalle kynttilöitä, usein ajatellaan, että ”se on nyt jäänyt siihen, taas se juoksuttaa kynttilöitä”. Kuvitellaan, että sureva on pysäyttänyt elämänsä rakkaitten kuolemaan.

(Eeva 10/1995)

Sureva saattaa myös kokea, että surun hyväksymisestä huolimatta seurassa ei parane surra.

– Itseäni vaivasi se, että suruni teki työtovereitteni olon vaikeaksi --.

(Eeva 10/1995)

Tästä huolimatta voidaan sanoa, että jo surun hyväksymisen kytkeminen osaksi kuolemaa on selvä muutos verrattuna vuoden 1985 artikkeleihin, joissa itkeminen ja sureminen jäävät tärkeämmäksi koettujen asioiden varjoon.

Vuoden 1995 vuosikerta ei ainoastaan tuo tunteita isommin esiin. Se nostaa myös esille aikaisemmin käsittelemättömän psyykkisen näkökulman. Koko aineistosta Sihvolan haastattelussa kuolemaan linkitetään ensimmäisen kerran sen vaikutus omaisen psyykeeseen.

Tyttären kuoleman jälkeen omaiset saivat osallistua kriisiryhmään. --

– Meihin otettiin heti yhteyttä ja tarjottiin mahdollisuutta puhua psykiatrin kanssa, ja se oli hyvä.

(Eeva 10/1995)

6.2.2 Kielletty kuolema: Kuolema etäännyy yhä

Valtaosa vuosikymmenen artikkeleista käsittelee kuolemia, jotka ovat tapahtuneet vuosia, osa jopa kymmeniä ja satoja vuosia sitten.

Tällainen on esimerkiksi Mary Shelleystä kertova artikkeli, jossa kirjailijan lukuisten lasten kuolemat menevät aikakauden sairauksien ja puutteellisen terveydenhuollon piikkiin.

Myös Ristomatti Ratian haastattelussa ja Pia Sofia Kiukkosen haastattelussa puiduista kuolemista on kulunut jo jonkin aikaa, joten kuolema etäännyy muille vuosikymmenille. Ratian äiti Armi Ratia kuoli vuonna 1979 ja Pia Sofia Kiukkosen rakastettu Claude François vuonna 1978.

Maija Lahtisen haastattelussa medikalisaatio on keskeisessä osassa. Urpo Lahtinen sairasti kauan ja sairautta hoidettiin erilaisin keinoin. Jossain vaiheessa pariskunta uskoi jopa voittaneensa kuoleman.

– Me taistelimme yhdessä neljä vuotta Urpon terveyden puolesta aivohalvauksen jälkeen. Kaikki näytti jo paremmalta. Odotimme elämältä enemmän iloa ja vähemmän kuntoutusta.

(Eeva 5/1995)

Sihvolan haastattelu, joka pitkälti näyttää hyvinkin kesytetyn kuoleman malliesimerkiltä avoimen kuolemaan suhtautumisen vuoksi, etäännyttää kuolemaa myös. Tämä johtuu pitkälti siitä, että kuolema on yllättävä, nuoren naisen itsemurha.

Itsemurhasta keskustellaan hyvinkin avoimesti. Haastateltu jopa kertoo itse heikkoina hetkinä harkinneensa itsemurhaa. Tämä harkinta tosin puetaan kiertoilmaukseen.

– Olin puhunut avoimesti myös siitä, että kumppanini kuoleman jälkeen haluni lähteä täältä oli voimakas. Kerroin, että otan tämän haasteena, sillä näin suurta vetoa toiselle puolelle minulla ei ole koskaan ollut.

(Eeva 10/1995)

Tyttären itsemurhaa ei kuvata kovin seikkaperäisesti. Kuolemaan ei esimerkiksi linkitetä lainkaan tekotapaa. Sen sijaan korostetaan, miten teko ei ainakaan tapahtunut.

– Tutkimuksissa hänestä ei löytynyt yhtään alkoholia. Tai huumeita, joita hän ei ollut tietääkseni edes kokeillut --.

(Eeva 10/1995)

6.3 2000-luku: Kuolema puhuttaa, muttei kesyynty

2000-luvun aineisto on otannan suurin. Vuoden 2005 Eevojen 12:sta kuolemaa käsittelevästä artikkelista löytyy paljon myös selkeitä aiheita, joiden ympärillä vuosikymmenen puolivälissä on pyörity.

Kuolema tapahtumana korostuu 2000-luvun lehdissä. Kuolintapaa kuvataan hyvinkin yksityiskohtaisesti ja varsinkin sairauksia kuvattaessa mennään lääketieteelliseen termistöön saakka. Kuolemaan liitetään aikaisempaa tiukemmin medikalisaatio, sillä yleisin kuolintapa artikkeleissa on ollut jokin sairaus. Myös muutamia onnettomuuksia ja itsemurhia on joukossa.

Hänellä diagnosoitiin JNCL-tauti, joka on moniongelmainen, etenevä keskushermoston rappeuma. Se johtaa sokeuteen, liikuntakyvyn menettämiseen ja ennenaikaiseen kuolemaan.

(Eeva 7/2005)

Kaikki kuolintapahtumat ovat jossain määrin yllättäviä, osa jopa lasten tai nuorten kuolemia. Kuolemaa vastaan taistellaan viimeiseen saakka. Toisin kuin 1990-luvulla, iso osa kuolintapauksista on sattunut aivan muutaman vuoden sisällä.

Menneenä kesänä Maria Lund eli elämänsä onnellisimman ja surullisimman päivän. -- Maria ei osannut aavistaa, että menettäisi äitinsä Tamaran.

(Eeva 10 /2005)

Muutamissa artikkeleissa kuoleman yhteiskunnallisuus linkitetään tapahtumaan. Esimerkiksi perintöveroja, sairaalabyrokratiaa ja muita kuoleman aiheuttamia käytännön ongelmia käsitellään, joskaan ei niin paljon kuin 1980-luvulla.

Aikaisempaa enemmän jutuissa nousevat esiin muun muassa kuolleiden omaisten vertaistuki ja terapian tarve. Myös kuolevan ihmisen saattohoito ja kotihoito tulevat jossain artikkeleissa sairaalahoidon rinnalle.

Hän ja Janne tekivät ratkaisevan päätöksen: Markus saa kuolla kotona. Se oli käytännössä vaikeaa, sillä apuna oli vain yksi kotisairaanhoidaja.

(Eeva 4/2005)

Erikoista vuosikymmenen artikkeleissa on myös se, että jotkut niistä käsittelevät kuolemaa, joka ei ole tapahtunut. Kuolema on saattanut olla lähellä tai sitten se on vasta tulossa. Jos kuolema on ollut lähellä, linkitetään siihen usein taistelua kuolemaa vastaan. Jos taas se on varmasti tulossa, linkitetään siihen tuntemuksia tulevasta kuolemasta ja sen hyväksymisestä. Kuolema on jutuissa siis sekä vihollinen, joka pitää nujertaa että vääjäämätön kohtalo, jonka pystyy hyväksymään.

Pertti Lehtonen elämän loppumetreillä: ”Kuolemaa on turha pelätä”

(Eeva 2/2005)

Tunteiden osalta 2000-luvun vuosikerta on monisyisempi kuin aiemmin. Pelkkä suru ei enää riitä. Kuolemaan linkitettävä suru on pohjatonta surua tai musertavaa surua. Surusta puhutaan avoimesti. Toiset kertovat näyttävänsä surun avoimemmin, jotkut yrittävät peittää sen. Joka tapauksessa suru koetaan yksilölliseksi asiaksi. Toisen surua ei voi ymmärtää kuin toinen samanlaisen surun kokenut.

Leskeksi jäänyttä ymmärtää parhaiten samanlaisen menetyksen kokenut.

(Eeva 2/2005)

Kuolemaan linkitetään aiempaa enemmän myös muita tunteita. Yleisesti tunteet ovat negatiivisia. Syyllisyys, pelko, häpeä, viha ja suuttumus näkyvät teksteissä usein. Näyttäisi siltä, että omaiset uskaltavat aiempaa herkemmin kertoa kokeneensa myös sellaisia tunteita kuoleman koittaessa, jotka eivät ehkä ole niin mairittelevia tai yleviä. Kuolema tuo mukanaan myös kaipausta ja yksinäisyyttä.

Aikaisemmista vuosikerroista poiketen rituaalit jäävät nyt jutuissa taka-alalle. Uskonto linkitetään vain harvassa jutussa. Usein tällöinkin on kyse niin sanotusta lapsenuskosta. Sen sijaan usko kuolemanjälkeiseen elämään yleisesti tai kuolleiden läsnäoloon omassa elämässä viitataan useinkin. Hautajaisten ja hautajaisjärjestelyjen linkittäminen jää vähemmälle kuin aikaisempina vuosina. Myöskään henkilökohtaisia rituaaleja ei jutuissa juuri esiinny. Muistelua artikkeleista löytyy edelleen.

Kuoleman korostuminen yllättävänä tapahtumana, johon linkittyy vahvasti medikalisaatio, saa 2000-luvun kuolemankäsityksen kallistumaan kielletyn kuoleman puolelle. Kuolemaa vastaan myös taistellaan nyt lujempaa kuin koskaan aiemmin, sillä panoksena on useissa jutuissa nuorten tai lasten henki. Myös rituaalien väheneminen jutuissa on merkki kielletystä kuolemasta.

Tunteiden laaja kirjo taas kertoo kesytetystä kuolemasta. Tunteet, varsinkin suru, koetaan kuitenkin jutuissa hyvin yksityiseksi asiaksi, ja yksityisyys viittaa kiellettyyn kuolemaan.

6.3.1 Kielletty kuolema: Vääjäämättömän voittaminen

Vuosikerrassa on kaksi artikkelia, joissa kuolema voitetaan sairaalahoidon avulla. Ensimmäisessä entinen missi Merja Tammi kertoo selviytymisestään bakteerin aiheuttamasta aivokalvontulehduksesta. Kuoleman rajalla käymiseen ei Tammen tapauksessa liittynyt mitään myyttistä. Itse asiassa Tammi suhtautuu omaan kokemukseensa melko kevyesti.

– Kuolemankokemukseeni ei liittynyt valotunneleita, ei edes valonsäteitä. Itse asiassa en kokenut mitään sinä aikana, kun sydämeni oli pysähdyksissä. (Eeva 2/2005)

Lääketiede on isossa roolissa tässä taistelussa. Tapahtumat ennen sydämen pysähtymistä kuvataan tarkkaan, kuten se, että ensimmäinen lääkäri ei ollut varma diagnoosista. Bakteerin erikoisuutta

korostetaan toistamalla artikkelissa sen nimeä: meningokokkimeningiitti. Lisäksi sairauteen liittyviä tarkkoja lukuja kerrotaan.

– Tulehdusarvot olivat 300 ja sydän löi 400 kertaa minuutissa, kunnes pysähtyi.

(Eeva 2/2005)

Elvytyksen jälkeen Tammen sydän alkoi taas lyödä. Häntä pidettiin teho-osastolla nukutuksessa, jotta aivot saavat levätä. Kuoleman kohtaaminen on tässä artikkelissa kliininen ja lääketieteeseen luottava.

Toinen kuoleman lähellä käynyt oli Einojuhani Rautavaara. Hänet vei sairaalaan aortan repeämä. Kuolema oli lähellä myös verenmyrkytyksen ja munuaisten toiminnan lakkaamisen vuoksi. Myös Rautavaaran tapauksessa kuvataan yksityiskohtaisesti oireita, niiden aiheuttajia ja hoitoa. Toisin kuin Tammen selviytymisessä, Rautavaaran selviytymisessä korostuu myös miehen sitkeys ja halu elää. Hän muun muassa kertoo nähneensä kaksi unta, joissa kuolema jo houkutteli toiselle puolelle.

– Myöhemmin uni toistui. Olin ortodoksisessa katakombissa. Sen ovet avautuivat, minulle näytettiin arkkua ja kehoitettiin asettumaan siihen. Vastasin, etten minä sinne mene, sillä minä olen täällä elävien joukossa. Kieltäydyin kahdesti kuolemasta. Nämä unet nähtyäni tiesin, että selviydyn.

(Eeva 7/2005)

Sivuhuomiona mainittakoon, että Einojuhani Rautavaara kuoli yli kymmenen vuotta myöhemmin kesällä 2016, 87-vuotiaana.

Molemmat haastattelut kertovat vahvasti nykylääketieteen linkittymisestä kuolemaan. Lääketieteen ja lääkäreiden avulla kuolema on vältettävissä, ja jutuissa näiden voimaan myös pääasiassa luotetaan. Omaiset tosin suunnittelevat jonkin verran jo hautajaisia molemmissa jutuissa. Tällä korostetaan sitä, että taistelussa oli tosi kyseessä.

– Tilanne oli niin vakava, että käytännön toimiin tottunut realistinen perheeni keskusteli jo hautajaisjärjestelyistä.

(Eeva 2/2005)

Muuten rituaalit tai tunteet eivät saa artikkeleissa sellaista sijaa kuin itse tapahtuma. Jutut ovat lääketieteen pieni riemuvoitto aineiston joukossa. Useimmat tapaukset eivät nimittäin pääty näin onnellisesti.

6.3.2 Kielletty kuolema: Nuorena nukkuneet

Silmiinpistävää 2000-luvun artikkeleissa on lasten ja nuorten kuolemien käsitteleminen. Puolessa jutuista kuollut on ollut lapsi, nuori tai nuori aikuinen. Syynä on yleensä ollut sairaus.

Miira Paasilinna-Malmio kertoo haastattelussaan 3-vuotiaan Markus-poikansa kuolemasta. Kuolema tapahtui hitaasti, sillä lapsi kuoli aivokasvaimen uusiuduttua. Ennen varsinaista kuolemaa Markus joutui viettämään aikaa lastenkllinikalla ja käymään läpi aivoleikkauksen ja kantasolusiirtoja. Kun hoidot eivät tehonneet, vanhemmat päättivät ryhtyä Markuksen saattohoitoon kotona. Ennen kasvaimen uusiutumista hoitoja kuvataan taisteluksi, joka näytti jopa jossain vaiheessa voitettulta.

Miira muistaa myös lyhyen, onnellisen ajanjakson, jolloin Markuksen uskottiin parantuneen.

(Eeva 4/2005)

Kun kasvain kuitenkin uusiutui, oli kuolema aika hyväksyä. Tässä vaiheessa juttua kuolema ikään kuin muuttuu kielletystä kesytetyksi. Vanhemmat päättävät antaa Markuksen kuolla kotona ja hänen veljilleen kerrotaan avoimesti, että veli tekee kuolemaa. Kun kuolema lopulta koittaa, seuraa vanhempien suorittamat rituaalit pitkälti sellaista kaavaa, jota kuoleman kanssa kesytetyn kuoleman aikakaudella toteutettiin.

Miira ja Janne pesivät yhdessä pienen kuopuksensa. Miira puki lapsensa ylle lappuhaalarit, flanellipaidan, takin ja sukat. Jannesta kengät olivat tärkeitä.

– Eihän Markus olisi enää tarvinnut kenkiä, mutta Janne sanoi, että Suomessa miehet haluavat kuolla saappaat jalassa.

(Eeva 4/2005)

Juttu sisältää myös paljon yhteiskuntakritiikkiä muun muassa sairaalabyrokratiaa kohtaan.

Lääketiede ei pystynyt pelastamaan lasta, joten sen täytyisi kehittyä. Jälleen mukaan nousee ajatus kamppailusta. Kuolemaa vastaan pitäisi taistella enemmän.

– Taistelisin enemmän sairaalabyrokratiaa vastaan. Menisin vaikka väkisin mukaan niihin kivuliaisiin toimenpiteisiin, joihin vanhempia ei päästetä. Kamppailisin enemmän, Miira sanoo.

(Eeva 4/2005)

Toinen nuorten kuolemaa vastaan kamppaileva juttu on Jaana Novitskijin haastattelu. Toisin kuin Markus, Novitskijin lapsi ei kuollut pitkällisen sairauden uuvuttamana. Hänen 19-vuotias poikansa

Dan kuoli huumeiden yliannostukseen rappukäytävässä. Myöhemmin Novitskij päätti pelastaa muut huumenuoret poikansa kohtalolta ja taistella kuolemaa vastaan tällä tavoin. Novitskij aloitti huumenuorten kuntouttamistoiminnan. Lähtölaukauksena toimi oman pojan kohtalo.

Jaana ei halunnut poikansa kohtaloa näille nuorille.

(Eeva 1/2005)

Myös tässä artikkelissa lääketiede, tai oikeastaan mielenterveystyö saa kritiikkiä. Novitskijin poika olisi hakeutunut hoitoon, mutta häntä ei otettu sisään. Dan määriteltiin vielä liian hyväkuntoiseksi tapaukseksi.

– Eräässä paikassa meille sanottiin suoraan: et ole vielä valmis hoitoon, tule viiden vuoden päästä uudestaan”, Jaana hymähtää.

Muutaman kuukauden kuluttua Dania ei enää ollut.

(Eeva 1/2005)

Kuolemaa vastaan taistelevien ja lääketieteen epäonnistumisen kritisoiminen tuovat näihin artikkeleihin kielletyn kuoleman sävyjä. Novitskijin artikkelissa rituaaleja ei linkitetä juuri lainkaan.

Tunteita molemmissa artikkeleissa käydään läpi iso liuta, joten myös kesytetyn kuoleman elementtejä löytyy. Kuitenkin artikkelien lähtökohta on vuoden 2005 Suomessa erikoinen.

Lasten ja nuorten kuolemat käsitetään yhteiskunnassamme nykyään poikkeuksellisiksi, joten siksi ne edustavat kiellettyä kuolemaa. Mielenkiintoista lasten ja nuorten kuolemien esiin nostamisesta tekee kuitenkin se, että lapset olivat vanhusten ohella eniten kuolemaa kohdannut ryhmä ennen lääketieteen kehittymistä. Nykyään lapsikuolleisuus on Suomessa vähäistä (Vala 2014, 28–29). Samalla, kun lapsikuolema pääsee juttujen aiheeksi luultavasti erikoisuutensa ja tunnepitoisuutensa vuoksi, antavat jutut sellaisen kuvan, että lasten kuolema on 2000-luvulla hyvinkin yleistä verrattuna aikaisempiin vuosikymmeniin.

6.3.3 Kesytetty kuolema: Kuoleman voi hyväksyä

Vuosikymmenen erikoisuus on kuolevan Pertti Lehtosen haastattelu. Myös Lehtosen haastattelussa kuolemaan linkitetään taistelu ja medikalisaatio.

--kovakuntoinen mies arveli, ettei syöpä tappavasti pysty häneen iskemään.

(Eeva 2/2005)

Haastatteluvaiheessa kuolema on kuitenkin jo hyväksytty, sillä elinaikaa ei enää ole kauan. Artikkeliki käsittelee enemmän niitä tuntemuksia, joita kuoleman kohtaaminen Lehtosessa herättää. Haastateltu korostaa kuoleman ja kuoleamisen eroa. Kuolemaa hän ei pelkää, sillä kyseessä on hetki, jolloin häntä ei enää ole. Kuoleminen taas huolestuttaa.

Itse kuoleamisen tapahtuma on sen sijaan eri asia. Pertikin on pohtinut monesti tulevan kuolemisensa laatua; onko se hyvä vai julma ja tuskallinen? Jos kipuja on, saako hän kaiken tarvitsemansa lievityksen?

(Eeva 2/2005)

Artikkelissa käsitellään paljon luopumista. Usein kuolemaan on aikaisemmissa jutuissa linkitetty kuolevasta läheisestä luopuminen. Elämästä ja arjesta luopuminen linkitetään nyt ensimmäisen kerran kuolemaan, kun haastateltavana on kuoleva. Tämäkin luopuminen on hyväksyttyä.

– Elämisen polte hiipuu kuitenkin lopulta yhdessä voimien kanssa, ja viimeinen luopuminen on varmasti helppo.

(Eeva 2/2005)

Artikkeli edustaa kesytettyä kuolemaa juurikin hyväksynnän vuoksi. Medikalisaatio ei pysty tässä tapauksessa voittamaan. Ainoastaan se voi lieventää mahdollisia kipuja. Lääketieteen voimattomuutta ei myöskään harmitella. Rituaaleja linkitetään kuolemaan jonkin verran, esimerkiksi omista hautajaisistaan haastateltava puhuu hieman. Myös erilaisia tunteita käydään läpi, ja ne ovat hyväksytyjä.

Kuoleman hyväksyntä tulee esiin monissa vuosikymmenen jutuissa. Kun taistelu on hävitty, kuoleman hyväksyminen tapahtuu. Lehtosen haastattelu on aineiston poikkeus. Yleensä kuoleman hyväksyy läheisensä menettänyt omainen. Jutuissa omaisen selviäminen nousee keskeiseksi. Kuolemaan linkitetäänkin vahvasti myös elämän jatkuminen, ja elämäänsä jatkaa tällöin omainen. Hänen selviytymistään auttavat muun muassa vertaistukiryhmät ja terapia.

Alkushokista selvittyään Miia lähti etsimään vertaistukea seurakunnan sururyhmästä.

(Eeva 2/2005)

6.3.4 Kesytetty kuolema: On muutakin kuin surua

Pelkkä suru ei enää riitä tunteeksi kuoleman kohdatessa. Kuolemaan linkitettyä surua määrittää usein jokin adjektiivi, joka tekee surusta valtavamman.

Hänen energisessä katseessaan häivähtää pohjaton suru.

(Eeva 1/2005)

Suru korostuu nyt myös juttujen otsikoissa. Samalla tuodaan esiin surun laatu ja yksityisyys. Suru on tietyn henkilön oma suru, tämä nimenomainen suru.

Lapsensa menettänyt Miira Paasilinna-Malmio: "Tämä suru ei katoa koskaan"

(Eeva 4/2005)

Läheisensä menettänyt Visa Nurmi: "Tähän suruun ei ole vastausta"

(Eeva 7/2005)

Surun lisäksi monet muut tunteet linkittyvät kuolemaan 2000-luvulla. Yleisesti tunteet ovat negatiivisia. Itsemurhaan liitetään häpeää ja omaan kuolemaan pelkoa. Syyllisyys ja viha nousevat pintaan varsinkin lasten ja nuorten kuolemaa käsittelevissä jutuissa.

– Kannan syyllisyyttä jopa siitä, että Markuksen kuollessa pidin häntä kädestä mutta nukuin.

(Eeva 4/2005)

Vaikka tunteita on paljon, ne ovat yksityisiä. Kukaan muu ei voi tuntea, miltä tuntuu nuoresta leskestä tai 3-vuotiaan poikansa menettäneestä äidistä. Tätä tunteen ainutlaatuisuutta korostetaan jutuissa usein. Yksityisten tunteiden korostaminen on siinä mielessä mielenkiintoinen ilmiö, että se kuuluu kielletyn kuoleman alueelle, kun taas tunteiden näyttäminen on pitkälti kesytetyn kuoleman alaista. Joskus muiden kokemaa surua tai tunnetta jopa vähätellään. Myös tämä korostaa tunteen ainutlaatuisuutta.

– Monen kohdalla ihmettelin, miksi tuokin suree: hänhän on saanut elää koko elämänsä puolisonsa kanssa ja kokea yhdessä paljon. Meillä jäi kaikki kesken!

(Eeva 2/2005)

Tunteet kuuluvat lähes poikkeuksetta 2000-luvulla kuolemaa käsitteleviin artikkeleihin. Myös tunteiden laajeneminen pelkästä surusta muihin tunteisiin on osoitus siitä, että kuoleman kulttuuri

on tässä vaiheessa muuttunut. Tunteille annetaan aikaa. Surutyötä saa tehdä, ja muillekin tunteille annetaan lupa näkyä.

2000-luvulla kuolema on selvästi puhututtanut enemmän kuin muina vuosikymmeninä. On vaikea sanoa, onko ilmiö vain kyseisen vuosikerran kattava. Jutuissa viitataan vain kerran isoon yhteiskunnalliseen uutistapahtumaan, jonka vuoksi kuolema on varmasti ollut varsinkin vuodenvaihteessa otsikoissa paljonkin. Joulukuussa 2004 Thaimaahan iskenyt tsunami puhutti myös Eevassa.

Aasian katastrofin yhteydessä surusta on kirjoitettu ja keskusteltu paljon --.

(Eeva 4/2005)

Päätelmissä pohdin tarkemmin 2000-luvun vuosikerran isoa aineistoa ja sen linkitystä yhteiskunnalliseen kontekstiin. Seuraavan vuosikymmenen aikana kuolemaa käsittelevien juttujen määrä vähenee merkittävästi ja palaa 1980- ja 1990-lukujen tasolle.

6.4 2010-luku: Kuolema hiljenee

Viimeistä vuosikertaa selatessaan voi ihmetellä vain yhtä asiaa. Mihin kuolema meni? Kun vuonna 2005 kuolemaa käsitteleviä artikkeleita saattoi parhaimmillaan olla samassa lehdessä neljä, vuonna 2015 koko ilmiö on kadonnut. Edellisellä vuosikymmenellä kuolema kosketti tavallista tallaajaa. Nyt kuolema on kriisi, jonka julkisuuden henkilö kohtasi joskus menneisyydessä. Kuolemaa käsitellään vain kirjailijoiden, näyttelijän ja missin haastatteluissa. Niissäkään kuolemalle ei oikeastaan uhrata muutamaa lausetta enempää. Poikkeuksen tekee kirjailija Minna Lindgrenin haastattelu, jossa on näkökulmana Lindgrenin kirjoittaman Ehtoolehto-sarjan synty. Kirjasarja kertoo palvelutalosta ja vanhusten valmistautuminen kuolemaan on keskeinen osa aihepiiriä.

Eniten kuolema nousee esiin tapahtumana. Edellisen vuosikymmenen tarkat lääketieteelliset kuvaukset ovat poissa. Kuolinsyyksi mainitaan lyhyesti ja ytimekkäästi sairaus, joka lähes joka artikkelissa on kasvain tai syöpä. Sen kummemmin kuoleman kulkua ei juuri kuvata. Kuoleman äkkinäisyyttä tai yllättävyyttä ei juuri korosteta. Omaisen selviäminen on yhä keskeistä tapahtumassa.

Kun mallitoimistoa johtanut Wilhelmina sairastui syöpään vuonna 1979 ja kuoli seuraavana vuonna, Anne matkusti lomalle Suomeen toipumaan hyvän ystävän menetyksen aiheuttamasta järkytyksestä ja surusta.

(Eeva 5/2015)

Tunteita linkitetään kuolemaan yhä. Suru kuuluu kuolemaan edelleen. Muuten tunteiden kirjo on vähentynyt. Muutamissa tapauksissa kuolemaan artikuloidaan kaipaus, järkytys ja pelko. Suruun ei jäädä vellomaan, vaan siitä päästään yli.

“Suru oli voimakas. Selvisin siitä kuitenkin. Olen aika dynaaminen ja eteenpäin pyrkivä.”

(Eeva 8/2015)

Rituaaleja ei enää ole, paitsi jo 1980-luvun jutuista tuttua muistelua. Hautajaisia, muistotilaisuuksia ja tuhkausta ei enää mainita jutuissa lainkaan. Rituaalien uupuminen on selvä kielletyn kuoleman ominaisuus. Kuolema etääntyy jälleen vuosikymmenten taakse. Medikalisaatio on yhä läsnä, mutta ei samalla intensiteetillä kuin 2000-luvulla. Tunteiden jättäminen vähemmälle on myös kielletyn kuoleman merkki.

Kuolema on Eevassa vuonna 2015 ollut siis hyvin pitkälti kiellettyä. Otan tarkempaan analyysiin vielä Lindgrenin haastattelun, jossa kesytetty kuolema pilkahtelee ajoittain.

6.4.1 Kesytetty vai kielletty: Kuolemaa odotellessa

Kirjailija Minna Lindgrenin haastattelussa käydään läpi hänen vanhempiansa kuolemaa. Isän palvelutalokokemusten pohjalta syntyi palvelutaloon sijoittuva Ehtoolehto-sarja. Kirja ja kokemukset ovat tuoneet Lindgrenille myös keikkoja palvelutaloihin, kun hän käy juttelemassa kuolemasta vanhusten kanssa.

Kuolema on jutussa tapahtumana etääntynyt palvelutaloon ja koskemaan vanhuksia. Palvelutalo nähdään paikkana, jossa kuolemaa odotellaan, joskin varsinainen kuolema tapahtuu sairaalassa. Kuolema on jutussa pitkälti hyväksytty tapahtuma, josta perhepiirissä oli keskusteltu avoimesti.

“Kuoleman odottaminen oli luontevaa.”

(Eeva 5/2015)

Keskeiseksi jutussa nousee hyvän kuoleman käsite, johon kuuluu myös eutanasia-keskustelu. Onko hoitotahtoa kunnioitettava vai pitääkö kuolemaa medikalisaatiolla pitkittää? Tälläkin hetkellä yhteiskunnassa vellova keskustelu eutanasiasta on oikeastaan myös osa kesytetyn ja kielletyn kuoleman kamppailua. Annetaanko kuoleman tapahtua vai kielletäänkö se viimeiseen saakka?

Vanhemmat korostivat myös käytännön seikkoja: kuolemaan ei saa puuttua, sitä ei tule estää eikä pitkittää. Isän kohdalla tämän tahdon toteuttaminen osoittautui vaikeaksi.

(Eeva 5/2015)

Kuolemaan linkitettävä tunne on surun sijasta artikkelissa pelko. Oikeastaan kuolemanpelon puuttumista korostetaan, sillä Lindgrenin isä ei sellaista kokenut tuntevansa. Sen sijaan kuolemanpelko on enemmänkin vanhenemisen ja sairauden pelkoa.

“Kun kysyin isältä, pelottaako mikään, hän vastasi napakasti ei.”

(Eeva 5/2015)

“70 vuotta täyttäneet soittivat minulle kertoakseen vanhenemisen pelosta ja 80-vuotiaat sairauden pelosta. 90-vuotiaat miettivät, onko lääketiede poistanut kuoleman tyystin.”

(Eeva 5/2015)

Kuolema on siis artikkelissa hyvinkin luonnollinen tapahtuma. Rituaaleja ei Lindgreninkään haastattelussa ole. Kesytettyä kuolemaa artikkelissa edustaa kuoleman hyväksyminen. Kiellettyä taas edustaa tunteiden ja rituaalien puute.

Ennen kaikkea juttu osoittaa sen, että kuolemasta puhumiselle näyttäisi olevan tarvetta. Siinä missä muut jutut vaikenevat aiheesta, Lindgrenin haastattelussa kritisoidaan hiljenemistä. Samalla kritiikin kohteeksi joutuu yhteiskunnan tapa hoitaa kuolema ja kuoleman kulttuurin kieltäminen.

“Tuntuu hassulta, että minä käyn palvelutaloissa puhumassa vanhuksille kuolemasta. Kukaan muu ei taida puhua.”

(Eeva 5/2015)

6.5 Tapahtuman, rituaalien ja tunteiden neljä vuosikymmentä

Artikulaatioita tutkimalla on tärkeää tuoda esiin se, millaisen kuvan artikulaatiot kulloisestakin yhteiskunnasta luovat (Grossberg 1995, 256). Tässä luvussa vedän yhteen kolmen käsittelemäni teeman roolin eri vuosikymmenillä. Lisäksi pohdin lyhyesti, millaista kuvaa artikuloituvat teemat

luovat kuoleman kulttuurin ja yhteiskunnan muutoksista ja mitkä voisivat olla artikulaation muutoksiin syynä.

Kuoleman artikulaatiot muuttavat muotoaan näiden neljän vuosikymmenen aikana useaan otteeseen. Kuolemaan artikuloidaan hyvinkin erilaisia asioita eri vuosikymmeninä. Kolme pääteemaa, eli tapahtuma, rituaali ja tunne säilyvät läpi vuosikymmenten jollain tavalla mukana kuolemaa käsittelevissä jutuissa, mutta niiden artikuloinnin vahvuus vaihtelee.

Ensimmäisiä vuosikymmeniä hallitsevat rituaalit ja tunteiden kasvu. Rituaalit ovat voimakkaimmillaan 1980- ja 1990-luvuilla. Ainoa rituaaliksi luokiteltava, joka säilyy läpi vuosikymmenten artikkeleissa, on kuolleen muistelu. Tämä muistelu tapahtuu yleensä positiivisessa hengessä. Muistelun laatu on kuitenkin erilaista. Ensimmäisinä vuosikymmeninä muistellaan kuollutta ja tämän elämää, mutta 2000-luvun jälkeen jutuissa alkaa korostua kuoleman rooli haastattelun oman elämän käännekohtana. Tällöin haastattelun keskiössä ei enää olekaan haastattelun ja kuolleen suhde, vaan se, kuinka haastateltu on läheisensä menetyksestä selvinnyt.

Anne Pohtamo: ”Läheisten menetykset ovat olleet kovimmat kriisini”

(Eeva 9/2015)

Tämän voi nähdä seurauksena yksilöllisyyden lisääntymisestä yhteiskunnassa. Yksilöityminen on yksi medioitumiseen linkittyvä ilmiö (Hepp 2009, 142–143, 154). Kuten moni muukin elämän osa-alue, myös kuolema näyttäisi muuttuvan yksilön kokemukseksi. Tällöin on oikeastaan loogista, että yhteisten rituaalien merkitys vähenee.

Erityisesti 1990-luvulla uskonto artikuloidaan kuolemaan, mutta tulevina vuosikymmeninä sitä ei enää tule jutuissa vastaan juuri lainkaan. Samoin käy hautajaisille, tuhkaukselle ja henkilökohtaisille rituaaleille. 2010-luvulla rituaaleja ei artikuloida jutuissa enää ollenkaan kuolemaan. Tämä nostaa esille kysymyksen siitä, ovatko rituaalit kokonaan kadonneet? Toisaalta, kun tarkastellaan vaikkapa iltapäivälehtien kuolemauutisointia, näyttävät rituaalit siellä olevan täysissä voimissaan. Näin käy erityisesti silloin, kun uutisoinnin kohteena on julkinen tapahtuma.

Esimerkiksi Sumiala argumentoi, että julkiset rituaalit tulevat tarpeeseen julkisen kuoleman yhteydessä. Julkinen kuolema synnyttää tarpeen julkisille rituaaleille. Journalismin tehtävä on tällöin luoda tila rituaaleille, suremiselle ja muistelulle. (Sumiala 2013, 40–41.)

Uutisjournalismi siis luo äkillisissä kuolemantapauksissa rituaalit, joita emme enää muuten koe. Naistenlehtien artikkeleissa rituaalit taas kaikkoavat tapahtuman ja tunteen tieltä. Ehkä lukijalle ei ole tarvetta tarjota rituaaleja, koska kuolema ei ole naistenlehdessä traaginen shokkitapahtuma. Hautajaissaattueeseen osallistuneiden lukumäärä tai vainajan toiveet tuhkien ripottelupaikasta eivät enää ole tarinan kannalta tärkeitä tietoja. Lukijaa ei naistenlehden jutussa oteta niinkään mukaan yhteiseen suruun ja rituaaliin vaan pikemminkin tuttavaksi kuulemaan tarinaa yksittäisestä kuolemasta. Maallistunut yhteiskuntamme ei enää usko rituaalien voimaan samalla tavalla kuin vielä parikymmentä vuotta sitten. Uskonto kaikkoo artikkeleista kokonaan, eikä kuoleman jälkeisestä elämästä puhuta.

Toisin kuin rituaalit, näyttää kuoleman biologisten yksityiskohtien seuraaminen yleistyneen. Kuolema tapahtumana on mukana jokaisella vuosikymmenellä. Sen merkityksestä tulee erittäin suuri vasta 2000-luvulla, jolloin medikalisaatio artikuloidaan hyvin vahvasti kuolemaan. Lääketiede on toki läsnä jo aikaisemmillä vuosikymmenillä. Vuosien saatossa siitä tehdään kuitenkin näkyvämpää. Tässä vaiheessa ihmisten kiinnostus eri hoitomuotoja ja sairauksia kohtaan näyttää olleen huipussaan, sillä hoitoja kuvailaan hyvinkin tarkkaan. Vuosikymmentä leimaa jonkinlainen sairauksista parantumisen buumi. Lääketieteen avulla pystyy jopa voittamaan kuoleman. Aina se ei kuitenkaan onnistu. Tämä ei tarkoita, etteikö taistelu kuolemaa vastaan olisi kovaa.

2000-luvulla kuolema tulee myös lähemmäksi, sillä kuolemaa kokevat niin tavalliset ihmiset kuin julkisuuden henkilötkin. Kuolema ei etäänny vuosikymmenten taakse, vaan jutuissa käsitellään hyvin tuoreitakin tapauksia. Muilla vuosikymmenillä tämä etäännytys vaihtelee. Merkittävimmin kuolema näyttäisi etäännyvän vuonna 2015, kun se lehdissä artikuloidaan vain julkisuuden henkilöiden kokemaksi ja usein myös kaukaiseksi tapahtumaksi. Kuolema ei koskaan ole aineistossani täysin tavallinen. Se on äkillinen, yllättävä tai epätavallisessa iässä koettu. Näillä kuolemilla on selvää tarina-arvoa, jota naistenlehdet toki kaipaavat.

Sumialan väite siitä, että kuoleman täytyy medioituakseen olla tunteellinen ja dramaattinen, näyttäisi pätevän naistenlehdissä. Varsinkin 2000-luvulla mukaan astuva lasten ja nuorten kuolema tuo jutuille symbolista arvoa. (Sumiala 2014b, 682; 694–696.) Sen sijaan julkisuuden henkilöiden kuolemaa aineistossa ei näy merkittävästi enempää kuin tavallisten ihmisten. Viimeisen vuosikymmenen aikana julkisuuden henkilöt toki puhuvat kuolemasta, mutta eivät itse ole kuolleita. Se, että Eeva nostaa tavallisten ihmisten yksittäiset kuolemat tapetille on merkittävä ero esimerkiksi tragediauutisointiin verrattuna.

Eri vuosikymmeninä näyttäisivät myös kuolevan eri ihmiset. 1980- ja 1990-luvuilla kuolleeksi artikuloidaan usein puoliso tai vanhempi. 2000-luvulla kuolleet ovat valtaosaksi lapsia tai nuoria. 2010-luvulla jälleen vanhempia tai puolisoita.

Tunteet ovat 1980-luvulla taka-alalla, mutta ne alkavat voimistua 1990-luvulla. Suurimmillaan artikuloidujen tunteiden kirjo on 2000-luvulla, mutta samalla tunteiden ainutlaatuisuutta korostetaan. Tunteiden kirjo monipuolistuu, ja aiemmin jopa negatiiviseksi koetut tunteet, kuten viha ja katkeruus artikuloidaan kuolemaan. 2010-luvulla tunteita ei enää artikuloida juurikaan.

Kautta vuosikymmenten kuolemaan linkitetään suru. Sen artikulaatiot ovat kuitenkin hyvin erilaisia vahvuudeltaan. 1980-luvulla surua vähätellään, 1990-luvulla se taas alkaa nousta pintaan. 2000-luvulla surusta tulee vielä voimakkaampaa kuin aikaisemmin. Tällöin artikulaatio on vahvimmillaan ja suru näkyy jo otsikoissakin enemmän. 2010-luvulla suru artikuloidaan yhä kuolemaan, mutta sen voimakkuus hiipuu, eikä suru nouse edes kaikissa jutuissa esiin. Tällä vuosikymmenellä ihminen on surusta selviytyvä ja eteenpäin pyrkivä. Tunteita tutkaillessa 1980-luvun ja 2010-luvun asenteissa on havaittavissa jotain samaa. Surulle ei riitä aikaa.

Artikulaatiot muodostavat meille aivan omia, henkilökohtaisia merkityksiä sekä yhteisiä affekteja (Grossberg 1992, 80). Vaikka emme henkilökohtaisesti olisi kokeneet elämässämme kuolemantapauksia tai läheisen poismenoa, pystymme jollain tasolla samaistumaan siihen tunteeseen, josta haastateltavat kertovat. Tavallaan olemme uteliaita myös tuntemaan asioita, joita emme ole tunteneet. Siksi kuolemaa käsittelevillä jutuilla voisi olla suurikin rooli yhteisten tunteiden tuottajana.

Tunnepuoli on läsnä jutuissa poikkeuksetta kautta vuosikertojen. Samalla kun yksilö kertoo tunteistaan, voi lukija samaistua ja kokea empatiaa. Artikkeleissa tietoisesti korostetaan tunnetta myös tapahtumakuvauksilla. Lukijan silmät eivät voi pysyä kuivina, kun hän lukee yksityiskohtaisen tarinan pienen lapsen viimeisestä matkasta.

Lopputulema naistenlehtien tunteiden osalta on kuitenkin melko tunteeton. Näyttää nimittäin siltä, että yhteisten tunteiden tuottamisen sijasta naistenlehdet pyrkivät enemmänkin kertomaan kuolemasta yksilön elämän käänteenä ja selviytymistarinaan. Tästä kertoo jo tunteiden linkittämisen rajua heittelyä: 1980-luvulla ne kielletään, 1990-luvulla niitä vähän vielä häpeillään ja 2000-luvulla niistä tulee yksilön tunteita. Voimme kokea empatiaa, mutta mielestäni meille yhteisiksi tunteiksi naistenlehtien kuolema-artikkeleiden tunteista ei ole.

Kuoleman kieltämistä on kaikilla vuosikymmenillä. Eri aikoina se kuitenkin näkyy eri tavoin. 1980-luvulla tunteet hautautuivat arjen alle. 1990-luvulla taas alkoi taistelu kuolemaa vastaan, joka kärjistyi 2000-luvulla medikalisaation vuoksi. Vuonna 2015 kuolema tuntuu kadonneen. Samalla pikkuhiljaa ovat kadonneet rituaalit, joiden katoamista on pidetty merkinä kuoleman kieltämisestä. (Sumiala 2014b, 684).

Tästä huolimatta kesytetty kuolema tulee lähes joka vuosikymmenellä jotenkin esiin. Surun linkittäminen ja muistelu, sekä useissa jutuissa esiintyvä omaisen menetyksestä selviäminen, kuoleman hyväksyminen ja elämän jatkuminen ovat viitteitä kesytetystä kuolemasta.

Eevan artikkeleissa on siis sekä vanhan, kesytetyn kuoleman että uudemman, kielletyn kuoleman piirteitä. On hyvin vaikea sanoa, kumpi näistä käsityksistä on aineistossani enemmän esillä. Molemmat käsitykset ovat kiinni kulttuurissamme, joten molempien löytyminen jutuista on ymmärrettävää. Naistenlehdissä sekä taistellaan kuolemaa vastaan että hyväksytään se elämänpoliittisena kokemuksena. Aineisto osoittaa myös sen, että Ariès'n teoria kaipaa päivitystä uuden vuosituhaten vaihteessa.

Myöhemmin Ariès'n teoriaan lisätty kolmas käsitys, kuoleman paluu, näyttäisi tapahtuneen Eevoissa 2000-luvulla. Walter määrittelee kuoleman paluun syyksi julkisen kuoleman ja yksilöiden kokeman kuoleman eriytymisen. Tämän vuoksi kuolemasta puhumiseen kehitellään uusia tapoja. (Walter 1994, i, 1-9.) 2000-luvun Eevoissa kuolemaa koetaan jatkuvasti, ja kokijat ovat tavallisia ihmisiä. Tämän voi nähdä vastavetona vuosikymmenen tragedia uutisoinnille, jossa kuolema koetaan isojen onnettomuus uutisten kautta.

Pajari uumoili, että seuraavaksi olisi vuorossa virtuaalisen suremisen ja pidentyneiden elinikien aikakausi. (Pajari 2014, 88.) Jos Eevan kuolema-artikkeleiden määrästä voi jotain päätellä, näyttäisi siltä, että kuolemasta puhuminen ei enää olekaan naistenlehden tehtävä. Ehkä kuolema ei aiheena enää kosketakaan Eevan lukijakuntaa samalla tavalla kuin vuosikymmen sitten. Tai sitten kuolema on hiippaillut jo muihin foorumeihin. Ovatko päivälehdet tarttuneet hanakammin kuolemaan vai hakevatko aikakauslehdiltä ominaisuuksia napanneet iltapäivälehdet kuolemajutuilla uskottavuutta? Vai menikö sureminen ja kuolema sosiaaliseen mediaan, jossa kuka tahansa voi kertoa oman tarinansa, muistella kuollutta läheistään ja näyttää, kuinka selviytyy kriisistä? Mikä tahansa syynä onkaan, kuolema tuskin katoaa koskaan kokonaan naistenlehdistä.

Aineistoni osoittaa, että Eevoissa kuolema on ollut läsnä jo kauan. Kuoleman kulttuuri on naistenlehdessä muuttanut toki muotoaan eri vuosikymmeninä. Seuraavassa luvussa vedän yhteen isompia päälinjoja siitä, miten kuolema medioituu naistenlehdessä ja millaiselta näyttää naistenlehden leiviskä kuolemajournalismin saralla.

7. PÄÄTELMÄT

Naistenlehti on yhteiskunnallinen vaikuttaja, tiedonjakaja ja hyötylehti. Samalla se dokumentoi omaa aikaansa. Suomalaisen elämänmuodon arkistointi on ollut yksi naistenlehtien tärkeä tehtävä kautta historian. (Tommila 1991, 284–286.) Lehtiä selaamalla saakin jonkinlaisen kuvan siitä, ketkä julkkikset ovat milloinkin olleet pinnalla, ja mitkä aihealueet ovat eri vuosikymmeninä kiinnostaneet tekijöitä ja lukijoita. Jo pelkästään tämän vuoksi naistenlehtien sisällön tutkimiselle soisi enemmänkin huomiota.

Kuolema-aiheet ovat olleet Eevassa mukana tiiviisti koko tutkimusotannon ajan. Erityisesti ne puhuttivat 2000-luvulla, jolloin maailma koki muutenkin suuria tragedioita. Yhteiskunnalliset tragediat eivät kuitenkaan näytä kuuluneen Eevan artikulaatioihin. Sairaudet, henkilökohtaiset kuolemankokemukset ja puolison tai lapsen kuolema ovat niitä näkökulmia, joita Eeva nostaa aktiivisesti esiin jutuissaan. 2000-luvulla keskiöön nousee myös omien vanhempien kuolema ja saattohoito. Samalla kuoleman artikulointi on hienovaraista, toisin kuin uutistuotannossa. Esimerkiksi Iltapäivälehdet rakentavat juttunsa traagisten kuolemien varaan (Ruuskanen 2010, 177). Eevoissa kuoleman traagisuus ei artikuloitu katastrofeihin, joukkomurhiin tai terroritekoihin. Verisyyden sijasta traagisuus rakentuu henkilökohtaisuuden, tunteiden ja kokemuksellisuuden kautta.

Muita vuosikymmeniä isompi otanta 2000-luvulla voi olla puhdas sattuma, mutta on myös mahdollista, että yhteiskunnan puheenaiheet ovat muutenkin kyseisellä vuosikymmenellä käsitelleet kuolemaa eri tavoin. Samalla elettiin tunnekylläisyyden aikaa (Hietala 2007, 15), joten tunteiden tirstäminen muun muassa kuolemaa käsittelevillä artikkeleilla on voinut olla yleistä.

Medioitumista tutkittaessa tärkeää on havaita median ja sosiokulttuuristen rakenteiden välinen suhde ja rakenteiden muutosten vaikutus näihin suhteisiin (Hepp, Hjarvard & Lundby 2015, 321). Medioituminen linkittyy yksilöitymiseen, kulttuurin irtoamiseen paikallisuudesta ja mediavälitteisyyden kasvuun. (Hepp 2009, 142–143, 154.) Naistenlehtien ja kuoleman kulttuurin välisessä suhteessa erityisesti yksilöityminen ja kulttuurin paikkasidonnaisuuden väheneminen ovat läsnä. Paikkasidonnaisuuden linkittäisin tässä tapauksessa siihen, kuinka kuolema ei enää ole osa arkipäiväämme, mutta silti erottamaton osa elämäämme. Kuolema-artikkeleiden avulla voimme myös itse kokea kuoleman aiheuttamia tunteita ja ajatuksia. Naistenlehdissä kuolema medioituu kuitenkin enemmän yksilölliseksi kokemukseksi kuin yhteisölliseksi rituaaliksi tai tapahtumaksi.

Naistenlehden kuolema on lähempänä keskustelua yhteisen tuttavan kuolemasta kuin isosta uutistapahtumasta, jossa koko yhteisö kokee kolauksen.

7.1 Eeva tarjosi alustan keskustella kuolemasta ihmiseltä toiselle

Siinä missä kuolema on valtamediassa tuntunut medioituvan isojen tragedioiden kautta, Eeva on tarjonnut alustan keskustella kuolemasta ihmiseltä toiselle. Kuolemaa käsitellään usein henkilöhaastatteluissa, joissa kuoleman kokemukselle annetaan kasvot.

Sumiala argumentoi, että kuolema medioituu neljällä tavalla. Ensimmäinen on median kyky laajentaa mahdollisuutta puhua kuolemasta, toinen kuoleman myyttien luonti, kolmas yhdistäminen kuoleman äärelle ja neljäs viranomaisten mukautuminen median toimintalogiikkaan. (Sumiala 2014b, 687–694.) Näistä Eevan voi havaita medioivan kuolemaa kahdella tavalla. Pienellä muokkauksella Sumialan havaintoja voi soveltaa myös kuoleman medioitumiseen Eevoissa.

Kokonainen lista voisi näyttää siis tältä:

- 1) Kuoleman monimuotoisuus ja laajentunut mahdollisuus puhua kuolemasta
- 2) Kuolema myyttinä tai tarinana
- 3) Kuolema osana yhteistä kulttuuria
- 4) Kuolema yksilön kokemuksena
- 5) Kuolema arjen muuttajana ja hyötyjournalismina

Lista tuskin on kattava, sillä juttujen kirjo oli aineistossa laaja. Nämä ovat kuitenkin viisi konkreettista tapaa, joilla kuolema näyttäisi Eevoissa medioituvan.

Ensinnäkin Eevan artikkelit laajentavat mahdollisuutta puhua kuolemasta. Erityisesti 2000-luvulla kuoleman monimuotoisuus tulee esiin, kun haastatteluissa on niin lapsensa menettäneitä kuin itsekin kuolemaa uhmanneita, jopa yksi kuolemaa odottava. Sittemmin kuolemasta puhuminen on typistynyt jonkun yksittäisen ihmisen kokemaksi menetykseksi. Kuolemat harvoin ovat Eevoissa väkivaltaisia. Kuolemilla on useimmissa tapauksissa selkeä syy, kuten sairaus tai vanhuus. Joskus harvoin kuoleman voi myös voittaa, kuten muutamassa vuoden 2005 artikkelissa kävi.

Toinen medioitumisen tapa, myyttien luominen ja tarinan kertominen on oleellinen osa Eevojen kuoleman kulttuuria. Kuolema kerrotaan usein tarinamuodossa, takaumina ja muisteluna. Kuolleen henkilön tekemisiä, luonnetta ja elämää ylistetään. Myytin tai tarinan kohde tosin kokee muutoksen viimeisinä vuosikymmeninä. Vielä 2000-luvulla kerrotaan kuolleen tai kuolevan tarina haastatellun tarinan ohessa. 2010-luvulla kuoleman koettelemuksesta tulee yksi osa haastateltavan tarinaa, eikä välttämättä edes kovin merkittävä sellainen. Nyt luodaan myyttiä yksilöstä, ei poismenneestä.

Sumialan esittämä kolmas tapa ei toteudu Eevoissa samalla tavalla kuin esimerkiksi tragedioiden uutisissa. Yhteiskunnallisia, koko kansakuntaa vavisuttavia onnettomuuksia tai tragedioita ei aineistossa mainita kuin kerran. Eeva toki yhdistää jutulla oman lukijakuntansa ja kohdeyleisönsä aiheen äärelle, mutta ei sen ulkopuolisia henkilöitä. Artikkelit voivat toimia myös vertaistukena vastaavaa kokeneille tai kokeville lukijoille.

Naistenlehden voi kuitenkin nähdä yhdistävän lukijansa nimenomaan kuoleman kulttuurin äärelle. Ensimmäisten vuosikymmenten keskustelu surusta, rituaaleista ja arjen sujumisesta ovat olleet ajankohtaisia teemoja kuolemasta keskusteltaessa. Medikalisaatio 2000-luvulla on selvästi ollut ajan kuoleman kulttuurin trendiaihe. Samalla tunnekylläisyys on puskenut pintaan. Eeva on siis rakentanut omalta osaltaan kulloisenkin vuosikymmenen kuoleman kulttuuria.

Neljäs Sumialan esittelemä tapa ei myöskään toteudu Eevoissa. Ääneen eivät pääse virkamiehet. Jos neljättä tapaa kuitenkin hieman soveltaa, voi todeta, että naistenlehti muovaa kuoleman ehdottomasti oman näköisekseen. Se jättää yleisen tason lausunnot muille medioille ja keskittyy kuoleman kulttuurin rakentamiseen yksilöstä käsin. Yksilö kertoo kuolleen tarinan omasta näkökulmastaan. Samalla kertojan omat tunteet tapahtuman tiimoilta korostuvat.

Yksilön kokemuksena kuolema näkyy erityisesti aiheen painottumisessa henkilöhaastatteluihin. Haastatellut kertovat omista vaikeuksistaan tulla toimeen läheisen kuoleman jälkeen. Samalla, kun puhutaan kuolemasta, puhutaan myös yksilöstä itsestään. Jutuissa korostuu se, kuinka yksilö suree ja mitä riittejä hänellä on. Uskooko hän Jumalaan? Miten hän selviää henkilökohtaisesta kriisistä? Onko hänellä vaikeuksia arjessa vai alkoiko hän auttaa muita kuolemaa kohdanneita? Millaisia tunteita hän kokee tapauksen vuoksi? Lukija voi joko samaistua tai olla samaistumatta tähän tarjottuun tarinaan.

Viides medioitumisen tapa on jopa hieman yllättävä, mutta ei naistenlehtikontekstissa mielestäni oikeastaan kovin odottamaton. Erityisesti 1980-luvun vuosikerrassa annetaan suoria ohjeita surusta

ja kuoleman aiheuttamasta lamaantumisesta selviytymiseen. Muina vuosikymmeninä ohjeet ovat hienovaraisemmin rivien väleissä, mutta kuitenkin olemassa. Jutuista voi lukea, millaisia keinoja on selvittää lapsen kuolemasta ja miten kuolemaa vastaan voi taistella. Eeva on kuin vertaistuki tai tuttava, joka neuvoo ja auttaa.

Koska heikko medioituminen on vastavuoroinen käsite, on hyvä tarkastella myös painetta, jonka kuoleman kulttuuri naistenlehtiin kohdistaa. Naistenlehtien ei tarvitsisi tarttua kuolemaan. Ne voisivat jättää aiheen käsittelemättä ja keskittyä jumppavinkeihin tai kauneudenhoitonikseihin. Tästä huolimatta kuolema olisi yhä olemassa, eikä se todellakaan toimisi medialogiikan mukaan. Entä jos asetelman kääntäisi niin päin, että naistenlehdet toimivatkin kuoleman kulttuurin mukaan? Aiheella on kulttuurinen taakkansa, joten naistenlehdillä on oikeastaan jonkinlainen velvollisuus puhua kuolemasta. Tätä käsittelem seuraavassa luvussa.

7.2 Naiseus ja kuolema tekevät naistenlehden kuoleman kulttuurin

Naistenlehdet määrittellään yleisöstään käsin naisille suunnatuiksi lehdiksi. (Töyry 2005, 21–26.) Tämän vuoksi naistenlehtien sisällönkin voi olettaa olevan naislukijoille suunnattua. Eeva myös ilmoittaa kohderyhmäkseen naiset, ja naisia lehden lukijoista on 91 prosenttia (Eeva-lehden verkkosivu 2016, <http://www.a-lehdet.fi/mainostajalle/eeva>). Mitä naistenlehtien ja kuoleman välinen artikulaatio kertoo naisten ja kuoleman suhteesta?

Kuolema on kautta historian artikuloitunut naisiin ja naisena olemiseen eri tavalla kuin miehiin tai ihmisiin yleensä. Tämän vuoksi ei ole lainkaan omituista, että Eeva on kuolemaan aiheena tarttunut. Aineistossani 63 prosenttia kuolemasta puhuneista on naisia.

Kun ikääntyviltä naisilta ja miehiltä on Suomessa 1990-luvun alussa tiedusteltu elämän käännekohtia, 52 prosenttia naisista mainitsi jonkun kuoleman elämänsä yhdeksi käännekohtaksi. Sama prosenttiosuus miesten keskuudessa oli 20 prosenttia. Naisten ja miesten suhde kuolemaan on siis selvästi erilainen. (Ronkainen 1993, 64–65.) Samanlainen suunta oli 1980-luvulla Carol Schulzin tutkimuksessa. Schulz tutki keskiluokkaisten amerikkalaisten kuolemanpelkoa. Hänen huomionsa mukaan miesten kuoleman hyväksyntä pysyi tasaisena koko eliniän, kun taas naisilla kuoleman hyväksyntä kasvoi. Miehillä taas kuoleman välttely kasvoi vanhuusvuosina, kun se naisilla pysyi tasaisena. Syyksi tuloksiin on esitetty muun muassa naisten kykyä hyväksyä kuoleman tuottamat tunteet ja sitä, että varsinkin synnyttäneet naiset ovat ottaneet jo kuoleman

riskin. Vanhuusiälle ehtiessään naiset ovat jo käsitelleet kuolemaa. Miehiä taas painaa saavutuskeskeisyys esimerkiksi työuralla. Tämän vuoksi kuolemaa ei välttämättä tule käsiteltyä samalla tavalla. (Schulz 1980, 244–249.) Kautta historian naiset ovat olleet lähempänä kuolemaa kuin miehet. Kuolemansyntimyönteissä nainen luodessaan elämän luo samalla myös kuoleman. Kuolema on kuulunut naisille sekä kulttuurissa että ammattikentällä. Ennen vanhaan ruumiiden peseminen ja valmisteleminen hautaan oli naisten tehtävä. Kehitys ei ole vienyt naisilta tätä kuoleman huolenpitäjän tehtävää. Suurin osa vanhuksista ja heitä hoitavista ammattilaisista on naisia. (Nenola 1994, 432, 500–501.)

Esittelemäni tutkimukset ovat jo vanhoja, mutta silti niissä on jotain perin tuttua. Kuolema on naisille selkeä oman elämän käännekohta myös naistenlehdissä. Eeva käsittelee kuolemaa jutuissa suurena käänteenä ennen kaikkea naisen elämässä. 1980-luvulla tuo käänne oli puolison poismenon aiheuttama arjen tyhjiys. Aineiston ensimmäisessä vuosikymmenessä naisen ja kuoleman suhde näyttäisi olevan hyvinkin konkretiaan keskittyvä. Kuoleman kohdatessa naisen täytyy esimerkiksi opetella huoltamaan taloutta, joka aikaisemmin on ollut edesmenneen miehen vastuulla. Aineiston naiset puhuvat puolisonsa tai lapsensa menettämisestä, kun ainoa mies Erkki Krohn puhuu isänsä menettämisestä. Miehen haastattelussa kuolemaan ei myöskään linkitetä niin paljon arjen problematiikkaa kuin naisten haastatteluissa. 1990-luvulla nainen ei enää jää yksin neuvottomana laskupinon kanssa, kun kuolema tulee. Nyt käänne johtaa pitkään surutyöhön ja muisteluun.

Ajallisesti aineisto osuukin mielenkiintoiseen vaiheeseen suomalaisessa yhteiskunnassa. 1980-luvulla Suomessa oli ensimmäiset hallituksen tasa-arvo-ohjelmat ja vuosikymmenen lopulla naistietoisuus nousi. Tasa-arvolaki tuli voimaan vuonna 1987. Sen jälkeen sitä on uusittu useaan otteeseen. (Julkunen 2010, 120–121.) Yhteiskunnassa on siis ollut käynnissä tasa-arvomyllerrys 1980-luvulla, jonka vuoksi puolison kuoleman yhteydessä ei ole välttämättä enää 1990-luvulla koettu tarpeelliseksi ottaa esiin miehen kuoleman vaikutuksia esimerkiksi laskujen maksamiseen tai taloudelliseen tilanteeseen.

Siinä missä nainen aikaisempina vuosikymmeninä pohtii omaa selviämistään läheisen kuolemasta sekä käytännön että tunteen tasolla, 2000-luvun nainen tarttuu toimeen. Hän alkaa auttaa huumenuoria, kertoa avoimemmin kuolemaan johtaneista sairauksista tai vähintään kritisoida yhteiskunnan toimintaa kuoleman edessä. Vuosikymmen on naisille lapsikuolemien ja lääketieteen aikaa. Nainen on kiinnostunut sairauksista ja haluaa taistella niitä vastaan. Nainen saa tuntea surua sekä muitakin tunteita. Hän voi myös selvitä kuoleman kokemuksesta. Tässä vuosikerrassa on aikaisempaa enemmän miehiä, jotka puhuvat kuolemasta. Myös mies voi surra puolisoaan tai

lastaan, kohdata kuoleman tai jopa välttää sen. Sekä nainen että mies saattavat siis kokea kuolemaa ja surra sitä.

Viimeisen vuosikymmenen jutuissa kuolema palaa traagiseksi, jokseenkin ohimeneväksi käänneeksi elämässä. Aineistossa kuolemasta puhuvat tällä vuosikymmenellä aika tasaisesti sekä naiset että miehet. Huomattavaa on, että kuolema mainitaan jutuissa käänteenä, joka on kasvattanut haastateltavaa.

Kulttuurihistoriallista kontekstia tarkastellessa voisikin siis todeta, että naistenlehdillä on ollut suorastaan jonkinlainen velvollisuus ottaa kuolema aiheeksi. Kuolema on lehdissä tullut nimenomaan puheeksi naisten näkökulmasta. Vuosikymmenten mittaan kuolemasta on tullut lehdissä myös miesten elämän käännekohta, kunnes se viimeisessä otannassani katoaa sekä naisten että miesten elämästä.

7.3. Pohdinta ja kritiikki

Jos elämä on suoritettava kurssi, niin tahdon rakkaan sisareni puolesta todistaa, että hän on sen täällä suorittanut. Hän taisi olla tähtioppilas, kun valmistui enkeliksi niin viattomana ja nopeasti.

Eeva-Riitta Siitonen, Eeva 7/2015

Yllä oleva sitaatti on jutusta, joka ei päätynyt aineistooni. Erityisesti viimeisen vuosikerran aikana kuolema naamioitui monen jutun otsikkoon tai ingressiin niin, etten voinut ottaa niitä aineistooni mukaan. Rajaukseeni ei siis päässyt tämä Eeva-Riitta Siitosen haastattelu, joka oli otsikoitu: ”Sisareni oli enkeli”. Ingressiä haastattelulla ei ollut. Jutun alusta ei siis löytynyt suoraa viittausta kuolemaan, poismenoon tai edesmenneeseen. Silti juttu käsittelee puhtaasti Siitosen pikkusiskon kuolemaa ja artikuloi siihen erityisesti kesytetyn kuoleman aikakauteen kuuluneita rituaaleja.

On vaikea sanoa, kuinka monta artikkelia on jäänyt rajauksen vuoksi otannasta pois. Jollain tavalla laaja aineisto oli kuitenkin rajattava, ja mielestäni käyttämäni rajausta antoi mahdollisuuden tarpeeksi laajaan, graduun sopivaan aineistoon. Ainoastaan viimeisen vuosikymmenen aikana pohdin, kuinka monissa jutuissa todellisuudessa mahdetaan sivuta kuolemaa, vaikka sitä ei otsikkoon tai ingressiin nostettaisikaan? Ehkä viimeisen vuosikymmenen kuoleman kulttuuri olisi näyttäytynyt toisenlaisena, jos mukaan olisivat mahtuneet kaikki artikkelit, joissa kuolemasta puhutaan.

Koko tutkielma pyöri isojen kysymysten ja käsitteiden äärellä. Rajaaminen on ollut jokaisessa tutkimuksen vaiheessa läsnä. Tutkittavaa kuoleman kulttuurin ja median suhteessa riittäisi vaikka kuinka. Tulevissa tutkimuksissa voisi esimerkiksi keskittyä yhteen vuosikymmeneen, naiseuden ja kuoleman suhteeseen mediassa tai jonkun kolmen teeman tarkempaan tutkimiseen. Esimerkiksi medikalisaation ja kuolemaa vastaan kamppailemisen rooli artikkeleissa voisi olla yksi kiinnostava tutkimuksen kohde.

Tämä tutkielma syntyi ennen kaikkea halusta ymmärtää kuoleman ja median suhdetta. Artikulaatioanalyysi sopi metodiksi mielestäni hyvin ja oli monimutkaisesta teoriastaan huolimatta sopiva juuri kuoleman ja naistenlehden välisten linkitysten esiintuomiseen. Medioituminen taas on käsitteenä juuri nyt jatkuvan muutoksen alla, ettei mitään täysin kiveen hakattua voi tutkimustuloksiltakaan odottaa. Ehkä tutkielman ansio on enemmänkin siinä, että se tuo kuoleman medioitumiseen erilaisen näkökulman ottamalla tutkimuksen kohteeksi naistenlehdet. Myös journalistien voisi olla hyvä tiedostaa, millaista kuoleman kulttuuria kirjoittamissaan artikkeleissa luovat.

Minulle tutkielman tekeminen on antanut paljon ymmärrystä kuoleman kulttuurista ja siitä, kuinka oma alani käsittelee ja rakentaa kuoleman kulttuuria. Koin aiheen tärkeäksi. Lopulta en enää ujustellut graduaiheeni paljastamista ventovieraille. Eräällä juttukeikalla kesällä 2015 uskalsin kerran kertoa aiheestani, kun haastateltava sitä minulta tuli kysyneeksi. Haastateltava oli tunnettu suomalainen dramaturgi. Kun tiemme erosivat, hän huikkasi minulle, että eihän se sinun tutkimuksesi kuolemasta kerrokaan. Se kertoo elämästä.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS:

Ahmed, Sara (2010): Happy Objects teoksessa Gregg, Melissa & Seigworth Gregory J.: *The Affect Theory Reader*, Durham: Duke University Press, 29–51.

Ampuja, Marko, Koivisto, Juha & Väliverronen, Esa (2014): Medioituminen: iskusana, analyyttinen työkalu vai uusi paradigma, *Media & viestintä*, vuosikirja 2014, s. 26–40.

Ariès, Philippe (1981): *The Hour of Our Death*, New York: Vintage Books.

Bal, Mieke (2002): *Travelling Concepts in the Humanities: A Rough Guide*, Toronto: University of Toronto Press.

Barker, Chris (2004): *The Sage Dictionary of Cultural Studies*. London: SAGE Publications Ltd.

Cvetkovich, Ann (2014): Affect teoksessa Burgett, Bruce & Hendler, Ken: *Keywords for American Cultural Studies*. New York: New York University Press.

Elias, Norbert (1993): *Kuolevien yksinäisyys*. Tampere: Gaudeamus.

Goldberg, Vicki (1998): Death Takes a Holiday, Sort Of teoksessa Goldstein, Jeffrey: *Why We Watch*. New York: Oxford University Press, 27–52.

Gough-Yates, Anna (2003): *Understanding Women's Magazines: Publishing, Marketing and Readerships*. London: Routledge.

Grossberg, Lawrence (1992): *We gotta get out of this place: Popular conservatism and postmodern culture*. New York: Routledge.

Grossberg, Lawrence (1995): *Mielihyvän kytkennät: Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Tampere: Vastapaino.

Grossberg, Lawrence (2010): *Cultural studies in the future tense*. Durham: Duke University Press.

Gunster, Shane (2004): *Capitalizing on Culture: Critical Theory for Cultural Studies*. Toronto: University of Toronto Press.

- Hakapää, Jyrki (2005): Philippe Ariès ja kuolema, *Tieteessä tapahtuu* 3/2005, s. 43–49.
- Hakola, Outi, Kivistö, Sari & Mäkinen, Virpi (2014): *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hall, Stuart (1992): *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.
- Hepp, Andreas (2009): Differentiation: Mediatization and Cultural Change teoksessa Lundby, Knut: *Mediatization: concept, changes, consequences*. New York: Peter Lang Publishing, 139–157.
- Hepp, Andreas, Hjarvard, Stig & Lundby, Knut (2015): Mediatization: Theorizing the Interplay Between Media, Culture & Society, *Media, Culture & Society* Vol. 37(2), 314–324.
- Hietala, Veijo (2007): *Media ja suuret tunteet: Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan*. Helsinki: BTJ Kustannus.
- Hjarvard, Stig (2013): *The Mediatization of Culture and Society*. London: Routledge.
- Hänninen, Juha (2014): Luonnollinen vai joudutettu kuolema? teoksessa Hakola, Outi, Kivistö Sari ja Mäkinen, Virpi: *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 35–46.
- Julkunen, Raija (1995): Feministiseen analyysiin teoksessa Eräsaari, Leena, Julkunen, Raija & Silius Harriet (toim.): *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija (2010): *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Karvonen, Erkki (1993): Koplataan, koplataan!: Eräs muotoilu artikulaatioteoriasta, *Tiedotustutkimus* 3 (1993), s.17–30.
- Kivikuru, Ullamaija (2012): Aikakauslehdistö. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A: *Suomen Mediamaisema*. Tampere: Vastapaino, 101–120.
- Koljonen, Kari & Kunelius, Risto (2005): On vain yhteinen suru: Onnettomuusjournalismin muutossuuntia Kuurilasta Konginkankaalle 1957–2004, *Journalismikritiikin vuosikirja 2005*, 34–59.
- Koski, Kaarina (2014): Sosiaalinen kuolema teoksessa Hakola, Outi, Kivistö Sari ja Mäkinen, Virpi: *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 107–122.

- Krotz, Friedrich (2009): *Mediatization: A Concept With Which to Grasp Media and Societal Change* teoksessa Lundby, Knut: *Mediatization: concept, changes, consequences*. New York: Peter Lang Publishing, 21–40.
- Kübler-Ross, Elisabeth (1984): *Raportti kuolemista: Mitä kuolevat voivat opettaa lähimmäisilleen, omaisille, ystäville, sairaanhoitajille, lääkäreille, papeille*. Helsinki: Otava.
- Laclau, Ernesto & Mouffe Chantal (1985): *Hegemony & Socialist Strategy*. London: Verso.
- Lipponen, Satu (2013): Eutanasia on medialle hankala aihe – eettistä keskustelua lisättävä, *Journalismikritiikin vuosikirja 2013*, 19–22.
- Livingstone, Sonia & Lunt, Peter (2014): *Mediatization: An emerging paradigm for media and communication research?* teoksessa: Lundby, Knut: *Mediatization of Communication*. Berlin: De Gruyter Mouton, 703–723.
- McIlwain, Charlton D. (2005): *When Death Goes Pop: Death, Media & The Making of Community*. New York: Peter Lang Publishing.
- Nenola, Aili (1994): Kuolema kohtaa naisen. Teoksessa Immonen, Kari (toim.): *Naisen elämä: Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit*. Helsinki: Otava, 421–509.
- Numminen, Juha (2003): *Tarina A-lehtitalosta*. Helsinki: A-lehdet.
- Pajari, Ilona (2014): Kuolemanrituaalit Suomessa teoksessa Hakola, Outi, Kivistö Sari ja Mäkinen, Virpi: *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 87–106.
- Pantti Mervi & Sumiala Johanna (2009): Till death do us join: media, mourning rituals and the sacred centre of the society. *Media, Culture & Society* 31 (1): 119–135.
- Ronkainen, Suvi (1993): Kuolema naisen elämässä. *Naistutkimus* 6 (3): 64–67.
- Ruoho, Iris & Saarenmaa, Laura (2011): *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan: Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ruuskanen, Sauli (2010): *Kuolema iltapäivällä: Postmoderni subjekti ja reaalinen iltapäiväjournalismissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Saarenmaa, Laura (2010): *Intiimin äänet: Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Salmela, Mikko (2014): Kuolevan kohtaaminen teoksessa Hakola, Outi, Kivistö Sari ja Mäkinen, Virpi: *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 47–61.

Shulz, Carol M. (1980): Age, Sex and Death Anxiety in A Middle-Class American Community. Teoksessa Fry, Christine L.: *Aging in Culture and Society: Comparative Viewpoints and Strategies*. South Hadley: Bergin & Garvey Publishers.

Siivonen, Jonita (2006): Lohduttava ja piinaava naistenlehti teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen Liina & Ruoho, Iris: *Sukupuolishow*. Helsinki: Gaudeamus, 226–243.

Slack, Jennifer Daryl (1996): The theory and method of articulation in cultural studies teoksessa Morley, David & Chen, Kuan-Hsing: *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. London and New York: Routledge

Smith, Anna Marie (2003): *Laclau and Mouffe: The radical democratic imaginary*. London: Routledge.

Sumiala, Johanna (2013): Eerikan kuolema – iltapäivälehdistö ja mykkä suru, *Journalismikritiikin vuosikirja 2013*, 38–45.

Sumiala, Johanna (2014a): Urheilusankarin kuolema teoksessa Hakola, Outi, Kivistö Sari ja Mäkinen, Virpi: *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 141–158.

Sumiala, Johanna (2014b): Mediatization of public death teoksessa Lundby, Knut: *Mediatization of Communication*. Berlin: De Gruyter Mouton, 681–699.

Tommila, Päiviö (1991): *Suomen lehdistön historia 8. Aikakauslehdistön historia: Yleisaikakauslehdet*. Kuopio: Kustannuskiila Oy.

Töyry, Maija (2002): Journalistinen näkökulma teoksessa Helminen, Minna: *Väkevää akkaväkeä : Naisten kulttuuriyhdistys 20 vuotta*. Helsinki: Naisten kulttuuriyhdistys, 151–162.

Töyry, Maija (2005): *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat: Neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Töyry, Maija (2006): Käytösoppaasta naistenlehteen teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen Liina & Ruoho, Iris: *Sukupuolishow*. Helsinki: Gaudeamus, 207–225.

Vala, Ursula (2014): Suomalainen kuolema teoksessa Hakola, Outi, Kivistö Sari ja Mäkinen, Virpi: *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 25–34.

Walter, Tony (1994): *The Revival of Death*. London: Routledge.

DIGITAALISET LÄHTEET:

Eeva-lehden verkkosivu (2016): <http://www.a-lehdet.fi/mainostajalle/eeva>. Viitattu 24.4.2016.

Levikintarkastus (2015): LT ja JT tarkastustilasto 2015. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2016/03/LTtilasto2015.pdf>. Viitattu 24.4.2016

Markkinointi ja mainonta (2016): <http://www.marmai.fi/uutiset/riitta-nykasesta-eevan-pomo-6272816>. Viitattu 19.11.2016.

Pentikäinen, Juha (2015): Kuoleman ja ruumiin käsittämisestä eri uskonnoissa, http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00091 Viitattu 25.11.2015

LIITTEET

LIITE 1: Listat tutkimuksessa käytetyistä Eeva-lehden artikkeleista.

1985:

Marjatta Metsovaara: Minä jäin yksin (3/1985)

”Tällä surulla on merkityksensä” (5/1985)

Suru tekee meissä työtään (9/1985)

1995:

Frankenstein-kirjailija Mary-Shelley intohimon ja kuoleman syleilyssä (4/1995)

Urpo Lahtisen leski Maija: Runot syntyvät surusta (5/1995)

Ristomatti Ratian kivinen tie: Kunniavelkani on nyt hoidettu (6/1995)

Vuosi tyttären itsemurhan jälkeen: Hän kutsui itseään lintunaiseksi (10/1995)

Huippumalli Pia-Sofia Kiukkonen kertoo vihdoin traagisesta rakkaudestaan: ”En kadu mitään!”
(11/1995)

2005:

Jaana Novitskij: ”Lapseni kuolema sai minut auttamaan muita” (1/2005)

Kaksoissisar Katri Lammi kaipaa taiteilijaveljeään: ”Vieläkin tunnen Ilkan läheisyyden” (2/2005)

Merja Tammi voi päivä päivältä paremmin: ”Sairastuin ja selvisin” (2/2005)

Pertti Lehtonen elämän loppumetreillä: ”Kuolemaa on turha pelätä” (2/2005)

Nuori leski Miia Nivala: ”En anna itselleni lupaa jossitteluun” (2/2005)

Lapsensa menettänyt Miira Paasilinna-Malmio: ”Tämä suru ei katoa koskaan” (4/2005)

Einojuhani ja Sini Rautavaara: ”Saimme vielä tämän päivän” (7/2005)

Läheisensä menettänyt Visa Nurmi: ”Tähän suruun ei ole vastausta” (7/2005)

Kirkkoherra Christen Åberg: ”Surevan pitää saada olla heikko” (9/2005)

James Dean – Ristiriitainen myytti (9/2005)

Maria Lundin suru: ”Äiti elää mielessäni aina” (10/2005)

Kirjailija Tuula-Liina Varis: ”Etsin yhä tietä äidin luo” (11/2005)

2015:

Minna Lindgren: ”Ikä tekee minulle hyvää” (5/2015)

Anne Pohtamo: ”Läheisten menetykset ovat olleet kovimmat kriisini” (5/2015)

Matti Rönkä: ”Nuorena kuvittelin tuntevani itseni” (7/2015)

Panu Rajala: ”Syyllisyys ihmissuhteissa kalvaa yhä” (8/2015)